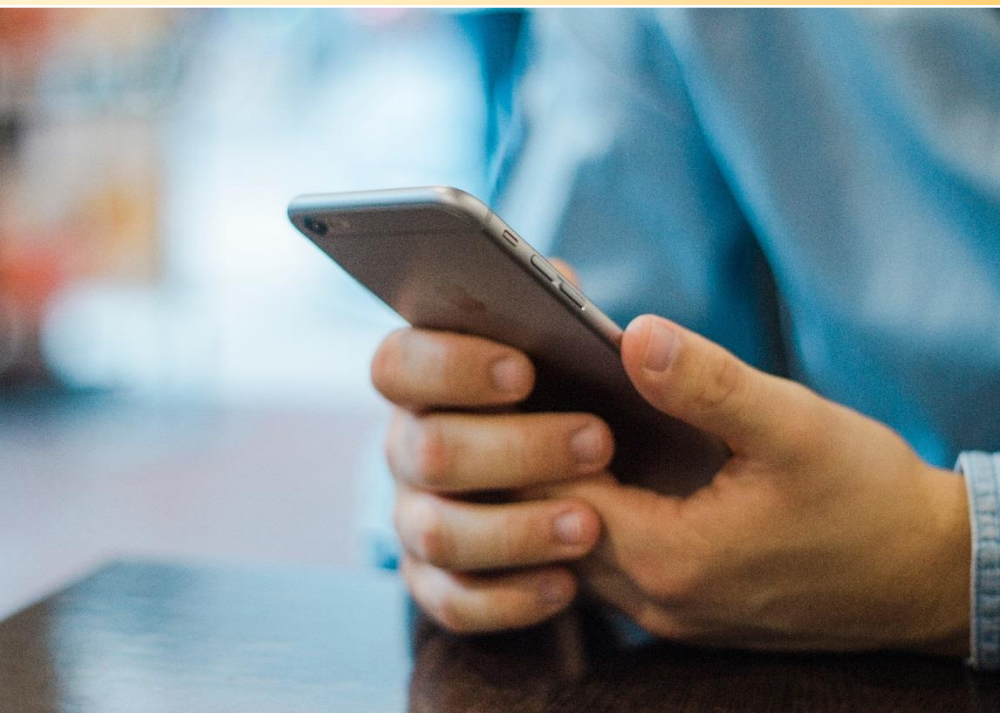

FORVALTNINGSREVISJON AV
BEREDSKAPSARBEIDET
PÅ VIRKSOMHETSnivÅ

SOLA KOMMUNE
NOVEMBER 2016

INNHold

Innhold	3
Sammendrag	4
Rådmannens kommentar	10
Rapporten	11
1 Innledning	12
1.1 Formål og problemstillinger	12
1.2 Revisjonskriterier og metode.....	12
2 Faktabeskrivelse.....	16
2.1 Kommunens overordnede beredskapsarbeid	16
2.2 Kort om spørreundersøkelsen	19
2.3 Risiko- og sårbarhetsanalyse	21
2.4 Beredskapsplan	25
2.5 Ansvarsdeling.....	30
2.6 Varsling	33
2.7 Øvelser.....	40
2.8 Hendelser som har satt beredskapsapparatet på prøve?.....	45
2.9 Samarbeid.....	47
2.10 Kursing	49
2.11 Beredskapsutfordringer	51
Vedlegg	54

SAMMENDRAG

Prosjektets formål

Formålet med prosjektet har først og fremst vært å vurdere beredskapen i kommunen på virksomhetsnivå. I prosjektet har vi for øvrig også sett nærmere på statusen til kommunens overordnede beredskapsarbeid.

Spørreundersøkelse om beredskapsarbeidet på virksomhetsnivå

For å kunne vurdere beredskapsarbeidet på virksomhetsnivå, har vi gjennomført en spørreundersøkelse blant virksomhetene i tjenesteområde Levekår og tjenesteområde Oppvekst & kultur. Undersøkelsen ble sendt til virksomhetsledere, mellomledere og verneombud. Vi fikk inn 83 svar, og endte med en svarprosent på 51.

En tilsvarende spørreundersøkelse ble gjennomført i Stavanger kommune i juni 2016. Der dette lar seg gjøre, har vi sammenlignet resultatene fra de to kommunene.

Hovedresultater fra spørreundersøkelsene:

- I begge kommuner oppgir de fleste virksomhetene at de har en egen risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) og beredskapsplan.
- Det er få som har øvd på beredskapsplanen. I Sola svarer 1 av 10 respondenter at de har øvd, i Stavanger 1 av 4. Blant virksomhetene i Sola er det bare enkelte barnehager, skoler og virksomheter innen kultur som har øvd.
- Alarm og telefon er de vanligste varslingskanalene for varsling av brukere, mens telefon er den dominerende varslingskanalen for varsling av ansatte og pårørende/foreldre.
- De fleste opplever ansvarsdelingen i en krisesituasjon som klar.

Et klart flertall har utarbeidet ROS-analyse og beredskapsplan

Nærmere 80 prosent av respondentene i Sola svarer at de har utarbeidet en egen ROS-analyse og beredskapsplan¹. De aller fleste har oppdatert ROS-analysen og beredskapsplanen det siste året.

Et sentralt moment i beredskapstenkningen er at det skal være en klar kobling mellom ROS-analysen og beredskapsplanen. Undersøkelsen tyder på at det finnes en slik kobling i de fleste virksomhetene. I Sola er andelen som oppgir dette 74 prosent, mens tilsvarende andel i Stavanger er 84. Undersøkelsen avdekker også at arbeidet med ROS-analyse og beredskapsplan har en bred forankring i de fleste virksomhetene. Dette gjelder både i Sola og Stavanger.

Blant virksomhetene er det særlig skole, sykehjem (og hjemmebaserte tjenester) og kommunale barnehager som har utarbeidet både ROS-analyse og beredskapsplan. Blant

---

¹ I nabokommunen var andelen som svarte ja på dette spørsmålet nærmere 90 prosent.

virksomhetene innenfor kultur er det få som svarer ja på spørsmålet, men vi er litt usikre på hvor representative disse tallene er, ettersom få respondenter fra kultur har svart.

Få har øvd

Gjeldende handlings- og økonomiplan stiller krav om at alle virksomheter skal ha gjennomført en øvelse i løpet av 2016. Et slikt krav er ikke blitt stilt tidligere. Så langt er det kun 1 av 10 virksomheter som svarer at de har hatt en egen beredskapsøvelse².

Det er kun enkelte barnehager, skoler og en virksomhet innen kultur som oppgir å ha øvd. Ingen respondenter fra levekårsvirksomhetene (inkludert sykehjem og hjemmebaserte tjenester) oppgir dette. Spørreundersøkelsen i Stavanger viser lignende forskjeller.

Vi anbefaler kommunen å sikre at virksomhetene øver årlig, og sørge for at øvelsene evalueres skriftlig i etterkant.

I kommentarfeltene gir mange uttrykk for at det er viktig å øve for å håndtere beredskapsutfordringene i virksomhetene. Samtidig er det et mindretall som oppgir at de øver. Hva kan være grunnen til dette?

Beredskapsarbeidet er under oppbygging, og respondentene vet at det skal øves og at de har frist på seg ut året. Innspill i intervju og undersøkelsens kommentarfelt tyder imidlertid på at flere er usikre på hvordan øvelser skal gjennomføres. Det dreier seg om hva de skal øve på, og i hvor stort omfang det skal øves (fullskala eller skrivebordsøvelser). Til tross for at kommunen har kurset de aller fleste virksomhetene i dette, kan det se ut til at mange likevel kvier seg for å øve.

Etter vår vurdering bør Rådmannen gjøre to ting: Det bør stilles tydelige krav til at virksomhetene prioriterer å øve på beredskapsplanen. Samtidig bør virksomhetene få bistand i dette arbeidet, slik at terskelen for gjennomføring av øvelser senkes. Så langt har Sola kommune utarbeidet en veileder til skolene, som blant annet gir eksempler på hva som kan være aktuelle øvelsesscenarier på dette tjenesteområdet. En egen veileder til barnehagene er også under utarbeidelse. Disse vil kunne hjelpe virksomhetene til å gjennomføre øvelser tilpasset egen beredskapsplan.

Samtidig er det viktig å sørge for at de som har øvd, deler sine erfaringer med de som ikke har øvd. Her kan kanskje et samarbeid med Stavanger være aktuelt, siden begge kommunene har en utfordring med å få virksomhetene til å øve.

De få som oppgir at de har øvd, mener at øvelsene skaper gode rammebetingelser for å håndtere krise- og beredskapssituasjoner på en god måte.

---

² Vår spørreundersøkelse ble sendt ut 12.08.2016 med svarfrist 03.09.2016.

Ansvarsdelingen i krise- eller beredskapssituasjoner

Tilbakemeldingene tyder på at ansvarsdelingen internt i virksomhetene oppleves å være klar. Det samme gjelder ansvarsdelingen mellom virksomhet og fagstab. Sammenlignet med Stavanger oppleves ansvarsdelingen mellom virksomhet og fagstab som klarere i Sola, noe som må sies å være positivt.

Varslingskanaler

Både i Sola og Stavanger er alarm og telefon de vanligste varslingskanalene for varsling av brukere, mens telefon er den dominerende varslingskanalen for varsling av ansatte og pårørende/foreldre.

Elleve prosent av respondentene oppgir at de ikke har en kanal for varsling av brukerne ved deres virksomhet. Dette er syv prosent færre enn i Stavanger.

Spørsmålet er hvordan dette kan tolkes. I noen tilfeller, for noen virksomheter, vil det kanskje ikke være aktuelt å varsle brukerne. Virksomheter som for eksempel hjemmebaserte tjenester ønsker ofte ikke en høylytt alarm, både av hensyn til beboerne og fordi en tradisjonell alarm ikke vil virke etter hensikten. Mens i andre virksomheter vil det være helt nødvendig å varsle brukerne.

Hvordan man velger å varsle brukerne vil variere etter hvilken type virksomhet det er tale om. Det viktigste er at virksomhetene selv har avklart i beredkapsplanen hvordan varslingen skal skje og hvem som skal varsles i en krisesituasjon.

Et klart flertall oppgir at de har egne varslingsrutiner, men 15 prosent som oppgir at de ikke har egne varslingsrutiner. Blant lederne er det 23 prosent som svarer dette. De aller fleste av de som svarer at de har egne varslingsrutiner, svarer at de er kjent med disse.

Vi anbefaler kommunen å sørge for at alle virksomhetene har egne varslingsrutiner, at virksomhetene har avklart hvordan varslingen skal skje og hvem som skal varsles.

Flertallet samarbeider med andre om beredskapsarbeidet

66 prosent av respondentene oppgir at virksomheten samarbeider med andre i beredskapsarbeidet. Levekårsvirksomhetene (for eksempel sykehjem og hjemmetjenester) og virksomheter innen kultur ser ut til å ha mest samarbeid mest med andre (80-83 prosent).

Mange har deltatt på kurs i beredskapsarbeid

De siste årene har kommunen satset på styrke grunnberedskapen i kommunen, og en viktig del av dette har vært en pågående kursrekke. Spørreundersøkelsen avdekker at det er flest fra skole og kommunale barnehager som har deltatt på kurs, og deltakerne er stort sett fornøyde med utbyttet.

Til tross for dette kan det altså se ut til at terskelen for å øve fremdeles er høy for mange virksomheter.

Utfordringer i krise- og beredskapsarbeidet

Spørreundersøkelsen inneholdt også noen åpne spørsmål om hva som er de største utfordringene for virksomheten mht. beredskap/krisehåndtering, og hva som skal til for å håndtere disse utfordringene på en best mulig måte.

Én utfordring som går igjen, er å nå ut til alle ansatte med informasjon. Respondentene fra skolene knytter dette opp mot at skolen er fordelt på flere bygg med flere innganger, og at det er vanskelig å varsle alle lærere og elever.

I virksomhetene innenfor levekår knyttes informasjonsutfordringen først og fremst opp mot høy rotasjon av ansatte, og at de er spesielt sårbare på tidspunkter med få ansatte på jobb.

Når det gjelder tiltak for å håndtere utfordringene går følgende momenter igjen, på tvers av virksomhetene: Gode og lett tilgjengelige lokale planer og rutiner som er tydelige og enkle å forstå, regelmessige øvelser, opplæring og stadige repetisjoner av lokale beredskapsprosedyrer (også for vikarer og de med små stillinger). Flere gir uttrykk for at det er viktig å sikre en regelmessighet i beredskapsarbeidet, men mange synes det er utfordrende å sette av tid til dette. I kommentarfeltene gir mange uttrykk for at gjennomføring av øvelser er viktig for å kunne håndtere utfordringer knyttet til krisehåndtering.

Særskilt om de private barnehagene

Kun 2 av 16 private barnehager svarte på spørreundersøkelsen om beredskap. Dette gir etter vår vurdering ikke et tilstrekkelig bilde av beredskaps- og krisehåndteringsarbeidet i de private barnehagene.

Kommunen fører tilsyn med kommunale og private barnehager etter barnehageloven og *forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler*. Tilsynene er rettet mot både kommunale og private barnehager. I Stavanger kommune er vi kjent med at tilsynene også omfatter ROS-analyser, beredskapsplaner og øvelsesdokumenter.

Ved tilsyn etter denne forskriften kan kommunen få et bedre bilde av beredskaps- og krisehåndteringsarbeidet i de private barnehagene, for deretter å sikre at eventuelle mangler blir rettet opp. Forskriften gir for øvrig barnehageeier et selvstendig ansvar for beredskapsarbeidet (§ 4), men presiserer at leder for virksomheten skal rette seg etter de pålegg som kommunen gir, til enhver tid.

Vi anbefaler at barnehagens beredskapsarbeid inkluderes i kommunens tilsyn etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler.

Anbefalingene samlet. Vi anbefaler kommunen å:

- Sikre at virksomhetene øver årlig, og sørge for at øvelsene evalueres skriftlig i etterkant.
- Sørge for at alle virksomhetene har egne varslingsrutiner, at virksomhetene har avklart hvordan varslingen skal skje og hvem som skal varsles.
- Sørge for at barnehagens beredskapsarbeid inngår som en del av tilsynet etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler.

Status for det overordnede beredskapsarbeidet i kommunen

Høsten 2014 gjennomførte Fylkesmannen tilsyn med samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i Sola kommune. Her ble det påpekt at beredskapsplanen inneholdt foreldet informasjon, og at den i liten grad var tuftet på kommunens ROS-analyse. I brev til Fylkesmannen av 01.10.2015 gjorde kommunen rede for hvordan avvikene er lukket. Sentralt i arbeidet har vært å få på plass en ny og forbedret beredskapsplan for Sola kommune.

Ny overordnet beredskapsplan for Sola kommune er nå utarbeidet og vedtatt. Den nye beredskapsplanen består av to deler, en administrativ og en operativ. Den administrative delen, som ble vedtatt av kommunestyret 19.11.2015, og inneholder blant annet informasjon om opplæring. Den operative delen skal fungere som et arbeidsverktøy for kriseledelsen og er derfor under kontinuerlig utvikling og forbedring.

Videre er den regionale beredskapsstrategien nå en viktig del av Sola kommunes planer for beredskap, og i strategien beskriver hvordan samhandlingen skal foregå ved store hendelser.

Høsten 2015 ble rapporten «*Risavika – Helhetlig risikostyring i områder med forhøyet risiko*» ferdigstilt. Rapporten var et samarbeidsprosjekt mellom Sola kommune, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Rogaland brann og redning IKS. Den gir til sammen 28 anbefalinger fordelt til kommunen, private virksomheter i Risavika, interkommunale selskaper og statlige myndigheter.

Så langt har rapportens konklusjoner medført en rekke tiltak. Status per september 2016 er følgende:

- 25.11.2015 ble første HMS-dag for virksomhetene i Risavika arrangert. Sola kommune er medarrangør, og i november 2016 arrangeres HMS-dagen for andre gang.
- I samarbeid med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Rogaland brann- og redning IKS utarbeidet Sola kommune et oppfølgingsbrev. Brevet er sendt til samtlige virksomheter i Risavika. Her skisseres hvilke anbefalinger rapporten gir til virksomhetene.

- I løpet av høsten 2016 vil en evakueringsstrategi for Risavika bli ferdigstilt. Så snart planverket er på plass, vil kommunen ta initiativ til felles øvelser.
- Høsten 2016 vil de fire samarbeidende kommunene Sola, Stavanger, Sandnes og Randaberg ta i bruk en løsning for befolkningsvarsling via SMS.
- Sola kommune har etablert halvårslige møter med Stavangerregionen Havn IKS hvor sikkerhet og beredskap vil være tema.
- Med bistand fra Sola kommune har industrien i Risavika dannet fem nettverk/områdegrupper for beredskap. Hensikten er bedre kjennskap til hverandre.
- Halvårslige møter mellom Sola kommune, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Rogaland brann- og redning er etablert for å sikre en god prosess i arbeidet med å vurdere og implementere rapportens anbefalinger.
- I sak til Formannskapet Sak 20/16 datert 24.02.2016 ble det vedtatt at Formannskapet skal orienteres en gang per år om status for arbeidet med rapportens anbefalinger³.

Rulleringen av kommunens overordnede ROS-analyse følger kommuneplanarbeidet, og arbeidet starter opp inneværende høst. Anbefalingene fra Risavika-rapporten vil være en viktig del av revideringen. Anbefalingene som ikke trenger å inngå i kommunens overordnede ROS-analyse, er delegert til de ansvarlige tjenestoområdene.

Som en del av rapporten ble samtlige risikoanalyser knyttet til virksomhetene i Risavika gjennomgått. For storulykkevirksomhetene i Risavika ble også annen relevant dokumentasjon gjennomgått, i tillegg til risikoanalyser. Risikovurderingene for LNG-anlegget fikk særlig oppmerksomhet. Risikovurderingene knyttet til LNG-anlegget og annen relevant dokumentasjon fikk ytterligere fokus for å gi en vurdering av om det var behov for ytterligere utredninger.

Gjennomgangen resulterte i følgende konklusjon: «Med utgangspunkt i risikoanalysene til LNG-anlegget og øvrig dokumentasjon, er det prosjektets vurdering at det ikke er behov for å foreta ytterligere utredning av konsekvenser for tredjeperson knyttet til hendelser ved LNG-anlegget, men at scenarioene må presenteres enkeltvis, og ikke kun i form av risikokonturer». Arbeidet med å presentere scenarioene enkeltvis i Sikkerhetsrapporten er i gang, og Skangas har nylig sendt Sikkerhetsrapporten inn til Direktoratet for sikkerhet og beredskap for godkjenning.

---

³ Neste sak til formannskapet og kommunestyret om status for arbeidet med anbefalingene i Risavikarapporten vil bli fremmet i begynnelsen av 2017.

RÅDMANNENS KOMMENTAR

Rådmannens kommentar, mottatt 16.11.2016:

Rogaland revisjon IKS har foretatt en grundig gjennomgang av beredskapsarbeidet på virksomhetsnivå. Rapporten belyser forhold som er viktige for kommunens grunnberedskap.

Kravene til det kommunale beredskapsarbeidet ble i 2011 tydeliggjort gjennom forskrift om kommunal beredskapsplikt. Sola kommune økte ressursinnsatsen på dette området fra 2014. En hovedoppgave er å sikre kommunens evne til å kunne opprettholde viktige tjenesteleveranser i en beredskapssituasjon, og etablere et systematisk plan- og øvingsarbeid i hele organisasjonen.

I fra høsten 2015 har det vært satset spesielt på virksomhetsnivået. Virksomhetene har fått kompetanseheving og faglig støtte til utarbeidelse av risiko- og sårbarhetsanalyse og beredskapsplan, samt introduksjon til hvordan man kan legge opp enkle beredskapsøvelser.

Rådmannen har både gjennom handlings- og økonomiplanen og i informasjon til virksomhetslederne gitt føringer om at virksomhetene skal ha planer på plass innen 2016. De skal også ha gjennomført minst en øvelse. Ved årsskiftet vil det bli klart i hvor stor grad målene er nådd.

Rådmannen er fornøyd med det bildet som framkommer i revisjonsrapporten. Det pågår allerede aktiviteter som møter revisjonens anbefalinger om øvelser og varslingsrutiner. Revisjonsrapporten har informasjon som gjør det mulig å målrette arbeidet enda bedre. Anbefalingen om å følge de private barnehagene tettere opp gjennom tilsyn etter forskrift om miljørettet tilsyn tas inn i planene for 2017.

Rogaland revisjon IKS har ikke gitt anbefalinger om tiltak i den delen av revisjonsarbeidet som omhandler beredskapsarbeidet på overordnet nivå, med særlig vekt på Risavika. Sola kommune legger mye ressurser i å følge opp anbefalte tiltak i rapporten «Risavika – helhetlig risikostyring i områder med forhøyet risiko» (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Rogaland brann og redning IKS, Sola kommune), noe som skal redegjøres for til formannskapet på nyåret.

RAPPORTEN

1 INNLEDNING

1.1 FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

Formålet med dette prosjektet har vært å vurdere beredskapen på virksomhetsnivå i kommunen. I tillegg har vi sett nærmere på statusen til det overordnede beredskapsarbeidet. Mandatet for prosjektet ble vedtatt av kontrollutvalget i møte den 17.06.2015.

Hovedproblemstillingene i dette prosjektet har vært:

- Hvordan fungerer beredskapen på virksomhetsnivå i kommunen?
- Hva er status for det overordnede beredskapsarbeidet i kommunen?

I mandatet for prosjektet blir følgende problemstillinger for virksomhetsnivå skissert:

- Har virksomhetene en egen beredskapsplan som er basert på en forutgående risiko- og sårbarhetsanalyse?
- Hvordan er beredskapsarbeidet forankret internt i den enkelte virksomhet?
- Er ansvarsdelingen klar i en krise- eller beredskapssituasjon? Mellom virksomhet og sentraladministrasjon, og internt i virksomheten?
- Hvilket varslingsystem har virksomhetene, og hvordan er varslingsrutinene?
- I hvilken grad øves det, hva er utgangspunktet for øvelsene, og hvordan lærer man av dem?
- I hvilken grad samarbeider virksomhetene seg i mellom, eller med andre aktører, i forbindelse med beredskapsarbeidet?

Problemstillinger knyttet til kommunens overordnede beredskapsarbeid:

- Hva er status i arbeidet med å kartlegge risiko og sikkerhetsmessige forhold i Risavika?
- Hvilke konsekvenser har/får konklusjonene herfra for det overordnede kommunale beredskapsarbeidet?
- Hvordan har kommunen fulgt opp tilsynsrapporten fra Fylkesmannen?

1.2 REVISJONSKRITERIER OG METODE

1.2.1 HVA VÅRE FUNN ER VURDERT OPP MOT

Revisjonskriterier er elementer som inneholder krav eller forventninger, og vil bli brukt til å vurdere funnene i de undersøkelser som gjennomføres. Kriteriene skal være begrunnet i, eller utledet av, autoritative kilder innenfor det reviderte området. Aktuelle kilder til revisjonskriterier er i dette prosjektet følgende:

- Sammenligninger med resultater fra undersøkelsen vi gjennomførte i Stavanger kommune i juni 2016.
- Føringer for virksomhetene knyttet til beredskapsarbeidet
- Lov om kommunal beredskapsplikt
- Forskrift om kommunal beredskapsplikt
- Plan om lukking av avvik fra Fylkesmannen

Mandatet for prosjektet inneholder både deskriptive og normative problemstillinger. «Hva er status for arbeidet med å kartlegge risiko- og sikkerhetsmessige forhold i Risavika?» er en deskriptiv problemstilling, der hensikten er å undersøke hva som har skjedd i etterkant av kartleggingsarbeidet i Risavika og Fylkesmannens tilsynsrapport. «Er ansvardsdelingen klar i en krise- eller beredskapssituasjon?» er en normativ problemstilling, der en sammenligning med resultatene fra tilsvarende undersøkelse i Stavanger er et sentralt vurderingskriterium.

1.2.2 SAMMENLIGNING MED TILSVARENDE UNDERSØKELSE I STAVANGER

Rogaland revisjon har nylig gjennomført en forvaltningsrevisjon av grunnberedskapen ved virksomhetene i Stavanger kommune. Prosjektet ble avgrenset til å gjelde virksomheter innen oppvekst og levekår, dvs. skoler, barnehager, omsorgsboliger, sykehjem og lignende. Hovedgrepet i prosjektet var en stor spørreundersøkelse rettet mot virksomhetene innen oppvekst og levekår. Spørreundersøkelsen ble sendt ut til virksomhetsledere, mellomledere og verneombud innen sektoren, og 320 personer svarte på undersøkelsen, som hadde svarfrist 27.06.2016.

Spørreundersøkelsen som er gjennomført i Sola kommune i forbindelse med dette prosjektet omhandler mange av de samme temaene. Der det er mulig å foreta direkte sammenligninger av resultatene, er dette gjort, for å kunne vurdere om resultatene i Sola på en bedre måte.

1.2.3 FØRINGER I LOV OG KOMMUNALE STYRINGSdokumenter

I 2011 trådte Lov om kommunal beredskapsplikt (sivilbeskyttelsesloven) i kraft. Med loven ble kommunene pålagt et større ansvar for befolkningens trygghet og sikkerhet. Blant annet skal kommunen utarbeide en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse, og med utgangspunkt i denne skal kommunen utforme en overordnet beredskapsplan. Videre stilles det krav om opplæring og gjennomføring av øvelser.

Forskrift til loven stiller krav om at risiko- og sårbarhetsanalysen skal oppdateres i takt med revidering av kommunedelplaner og ved endringer i risiko- og sårbarhetsbildet. Dette innebærer minimum hvert fjerde år. Beredskapsplanen skal til enhver tid være oppdatert (den skal minimum revideres én gang per år), mens øvelser skal som et minimum gjennomføres annet hvert år.

I handlings- og økonomiplan 2016-19 heter det at i løpet av første halvår 2016 skal alle virksomhetene i kommunen ha utarbeidet en risiko- og sårbarhetsanalyse innen sitt ansvarsområde. Innen sammen frist skal alle virksomhetene ha utarbeidet en beredskapsplan. Videre blir det presisert at risikoanalyser og beredskapsplaner skal revideres årlig, og at virksomhetene skal ha øvd på beredskapsplanen innen utløpet av 2016.

Fra og med januar 2014 har kommunen valgt å utvide stillingen som beredskapsleder til en 100 prosents stilling. I kommunens handlings- og økonomiplan 2016-19 kan vi lese at beredskapsleder har følgende ansvarsområder;

- Sørge for at risiko- og sårbarhetsanalyser på virksomhetsnivå blir utarbeidet. Arbeidet med dette startet for øvrig i august 2015.
- Følge opp kommunens og regionens helhetlige ROS-analyser, gjennom risikostyring i egen organisasjon og i samhandling med andre aktører.
- Bidra til at beredskapsplaner, basert på ROS-analyser, blir utarbeidet på ulike nivå i organisasjonen.
- Sørge for at øvelser blir gjennomført på alle nivå for å være best mulig forberedt til å takle utfordringer ved større påkjenninger.
- Følge opp tiltak identifisert i prosjektet "Risavika - kartlegging, forebygging og beredskap 2014 -2015".

Visjonen til Sola kommune er *Ansvar for hverandre*, og dette er også det overordnede målet for arbeidet med samfunnssikkerhet. I tillegg til det overordnede målet, har kommunen nedfelt noen delmål:

- Kommunen skal ha et plan- og styringssystem som ivaretar befolkningen, kritiske samfunnsfunksjoner og næringslivets behov for sikkerhet og trygghet. Gjennom forebygging skal sannsynligheten for uønskede hendelser reduseres.
- Kommunen skal ha en forberedt og øvet kriseorganisasjon for å redusere konsekvensene for befolkningen og kommunen, når den utsettes for en uønsket hendelse.
- Kommunen skal samarbeide nært med eksterne aktører innenfor samfunnssikkerhet.
- Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap skal være i kontinuerlig utvikling.

En prioritert oppgave fremover er å sikre en samordnet og koordinert innsats ved større hendelser. For første gang er det laget en beredskapsstrategi for samordning av innsatsen til kommunene Sandnes, Stavanger, Randaberg og Sola ved større hendelser. Strategien omfatter blant annet en felles plan for evakuering av større folkemengder og for

opprettelse av et senter for evakuerte og pårørende. Felles beredskapsråd for kommunene og sentrale samarbeidspartnere, felles øvelser og annen kompetanseheving vil bli prioritert, i følge Solas handlings- og økonomiplan 2016-19.

Beredskap er et linjansvar, noe som innebærer at det er kommunalsjef som gir føringer til virksomhetslederne.

1.2.4 METODE OG AVGRENSNING AV PROSJEKTET

Den delen av prosjektet som retter seg mot beredskapen på virksomhetsnivå avgrenses til å gjelde virksomheter innen Levekår og Oppvekst & kultur.

I prosjektet har vi gjennomført en spørreundersøkelse på virksomhetsnivå, og undersøkelsen er sendt til virksomhetsledere, mellomledere og verneombud. Svarprosenten ble 51 prosent, noe som er over svarprosenten i Stavanger, som ble 40. Vi registrerer at svarene utslagene er nokså like de to undersøkelsene, noe som kan tyde på at undersøkelsen gir et nokså representativt bilde, til tross for at bare halvparten svarte. I tillegg har vi foretatt intervjuer med beredskapsansvarlige, dvs. virksomhetsledere ved et knippe virksomheter, samt gjennomført en dokumentanalyse.

For å kunne gi en status på kommunens overordnede beredskapsarbeid har vi spesielt konsentrert oss om kommunens oppfølging av Fylkesmannens tilsyn med samfunnsikkerhets- og beredskapsarbeidet, og kommunens oppfølging av rapporten "Risavika - Helhetlig risikostyring i områder med forhøyet risiko".

En nærmere omtale av revisjonskriterier, metode og kildehenvisninger er lagt i rapportens [vedlegg](#).

2 FAKTABESKRIVELSE

2.1 KOMMUNENS OVERORDNEDE BEREDSKAPSARBEID

2.1.1 FYLKESMANNENS TILSYN OG NYE PLANDOKUMENTER

Høsten 2014 gjennomførte fylkesmannen tilsyn med samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i Sola kommune. Tilsynet resulterte i to avvik og to merknader. Fylkesmannen påpekte at den overordnede beredskapsplanen ikke oppfylte forskriften om kommunal beredskapsplikt:

- Beredskapsplanen inneholdt foreldet informasjon som ikke var i samsvar med forskriften.
- Sammenhengen mellom kommunens helhetlige ROS-analyse og beredskapsplan var dårlig - sistnevnte skal bygge på ROS-analysen.
- Ansvarsdelingen og rollefordelingen i kommunens kriseledelse var utydelig.
- I beredskapsplanens varslingsliste manglet vesentlige etater, og informasjonen om evakuering og befolkningsvarsling fremstod som uryddig.

I brev til Fylkesmannen av 01.10.2015 gjorde kommunen rede for hvordan disse avvikene er lukket. Ny overordnet beredskapsplan for Sola kommune er nå utarbeidet og vedtatt. Den nye beredskapsplanen består av to deler, en administrativ og en operativ. Den administrative delen, som ble vedtatt av kommunestyret 19.11.2015, og inneholder blant annet informasjon om opplæring. Den operative delen skal fungere som et arbeidsverktøy for kriseledelsen og er derfor under kontinuerlig utvikling og forbedring.

Videre er den regionale beredskapsstrategien nå en viktig del av Sola kommunes planer for beredskap, og i strategien beskriver hvordan samhandlingen skal foregå ved store hendelser.

2.1.2 KARTLEGGINGEN AV RISAVIKA OG KONSEKVENSER FOR KOMMUNENS BEREDSKAPSARBEID

Solas strategiske beliggenhet gir kommunen spesielle utfordringer, med blant annet flyplass, LNG-anlegg og Risavika havn. Risavika havn er et knutepunkt for logistikk og spiller en viktig rolle som forsyningsbase for oljerelatert virksomhet. Her er mange virksomheter samlet på et lite areal, og ved flere av virksomhetene kan det skje hendelser som kan føre til store ulykker.

Høsten 2015 ble rapporten «*Risavika – Helhetlig risikostyring i områder med forhøyet risiko*» ferdigstilt. Rapporten var et samarbeidsprosjekt mellom Sola kommune, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Rogaland brann og redning IKS. Gjennom

dokumentstudier, spørreundersøkelse, intervjuer, workshop og konsekvensanalyse ble følgende avdekket⁴:

1. **Ingen enkelt aktør har full oversikt** over hvilke virksomheter som driver næring i Risavika-området. Hvilke aktører som driver risikofylt aktivitet er i kontinuerlig endring.
2. **Få virksomheter samarbeider om sikkerheten**, og ansvaret for internkontroll og styring av risiko er i utgangspunktet lagt til den enkelte virksomhet.
3. **Flere anlegg med potensiell høy risiko kan bli etablert tett ved hverandre uten at noen vurderer den samlede risikoen.** Fagmyndigheter gir tillatelser til ett og ett tiltak, men ser i liten grad hen til hva som finnes fra før. Ingen myndighet sitter med et klart definert helhetsansvar, og de ulike myndighetene samarbeider i liten grad. Det forventes at kommunen tar ansvar for sikkerheten til tredjeperson, men kommunen har få muligheter til å si nei til et tiltak som er i samsvar med gjeldende reguleringsbestemmelser.

I rapporten gis det til sammen 28 anbefalinger, fordelt på virksomhetene i Risavika, kommunen, interkommunale selskaper og statlige myndigheter. Her gir vi en kort fremstilling av hvilke anbefalinger som ble gitt til Sola kommune⁵:

1. **Helhetlige risikobetraktninger** bør inngå i kommunens plan- og beslutningsprosesser, forut for etablering av nye tiltak, aktivitet eller næringsvirksomhet.
2. Kommunens saksbehandlingsrutiner bør sikre **involvering av berørte parter til rett tid**. Dette gjelder eksempelvis i kommunens plan- og beslutningsprosesser. Eksempelvis bør brannvesenet involveres på et tidlig tidspunkt i høringsprosesser knyttet til plansaker, tillatelser mv., som omhandler virksomheter med risikofylt aktiviteter.
3. **I høringssaker fra sentrale fagmyndigheter bør kommunen påpeke hvilke spesielle risikofaktorer i de aktuelle områdene som gjør seg gjeldende.** Dette gjelder særlig forhold som kan ha konsekvenser for tredjeperson, og som er en følge av samlet aktivitet i området.
4. Når kommunen skal vurdere lokalisering av samfunnskritiske anlegg med høy risiko, bør man se hen til **fylkeskommunens regionalplan**.

⁴ Vi gjør oppmerksom på at dette er en forkortet fremstilling. Risavika-rapporten ble publisert 26. november 2015, og lagt frem for kommunestyret i februar 2016.

⁵ Anbefalingene til de interkommunale selskapene er ikke tatt med her. Sola kommune har for øvrig også et medansvar for disse.

5. Kommunen bør innta en **mer aktiv holdning til informasjon og dialog med berørte grupper** når det gjelder aktivitet i Risavika, særlig ved vesentlige endringer av betydning for risikoen.
6. Kommunen bør følge opp arbeidet med **overvåkning og regulering av aktivitet** i havnebassenget.
7. Kommunen, nødetater, Stavangerregionen Havn IKS og virksomhetene bør sammen utarbeide en **evakueringsstrategi** for Risavika. Kommunen bør vurdere varsling via mobiltelefon til de som befinner seg i de aktuelle området ved ulykker.

Så langt har rapportens konklusjoner medført en rekke tiltak. Status per september 2016 er følgende:

- 25.11.2015 ble en HMS-dag for virksomhetene i Risavika arrangert. Sola kommune ønsker å være medarrangør for en årlig HMS-dag og i 2016 vil arrangementet finne sted i november. Hensikten er deling av erfaring og kunnskap.
- I samarbeid med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Rogaland brann- og redning IKS har Sola kommune utarbeidet et oppfølgingsbrev, som er sendt til samtlige virksomheter i Risavika. I brevet skisseres hvilke anbefalinger rapporten gir til virksomhetene.
- I løpet av høsten 2016 vil en evakueringsstrategi for Risavika bli ferdigstilt. Så snart dette planverket er på plass, vil kommunen ta initiativ til felles øvelser.
- Høsten 2016 vil de fire samarbeidende kommunene Sola, Stavanger, Sandnes og Randaberg ta i bruk en løsning for befolkningsvarling via SMS.
- Sola kommune har etablert halvårslige dialogmøter med Stavangerregionen Havn IKS om sikkerhet og beredskap.
- Med bistand fra Sola kommune har industrien i Risavika dannet fem nettverk/områdegrupper for beredskap. Hensikten er bedre kjennskap om hverandre.
- Halvårslige møter mellom Sola kommune, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Rogaland brann- og redning er etablert for å sikre en god prosess i arbeidet med å vurdere og implementere rapportens anbefalinger.

- I sak til Formannskapet Sak 20/16 datert 24.02.2016 ble det vedtatt at Formannskapet skal orienteres en gang per år om status for arbeidet med rapportens anbefalinger⁶.

Rulleringen av kommunens overordnede ROS-analyse følger kommuneplanarbeidet, og arbeidet starter opp inneværende høst. Anbefalingene fra Risavika-rapporten vil være en viktig del av revideringen. Anbefalingene som ikke trenger å inngå i kommunens overordnede ROS-analyse, er delegert til de ansvarlige tjenestoområdene.

Som en del av rapporten ble samtlige risikoanalyser knyttet til virksomhetene i Risavika gjennomgått. For storulykkevirksomhetene i Risavika ble også annen relevant dokumentasjon gjennomgått, i tillegg til risikoanalyser. Risikovurderingene for LNG-anlegget fikk særlig oppmerksomhet. Risikovurderingene knyttet til LNG-anlegget og annen relevant dokumentasjon fikk ytterligere fokus for å gi en vurdering av om det var behov for ytterligere utredninger.

Gjennomgangen resulterte i følgende konklusjon: «Med utgangspunkt i risikoanalysene til LNG-anlegget og øvrig dokumentasjon, er det prosjektets vurdering at det ikke er behov for å foreta ytterligere utredning av konsekvenser for tredjeperson knyttet til hendelser ved LNG-anlegget, men at scenarioene må presenteres enkeltvis, og ikke kun i form av risikokonturer». Arbeidet med å presentere scenarioene enkeltvis i Sikkerhetsrapporten er i gang, og Skangas har nylig sendt Sikkerhetsrapporten inn til Direktoratet for sikkerhet og beredskap for godkjenning.

2.2 KORT OM SPØRREUNDERSØKELSEN

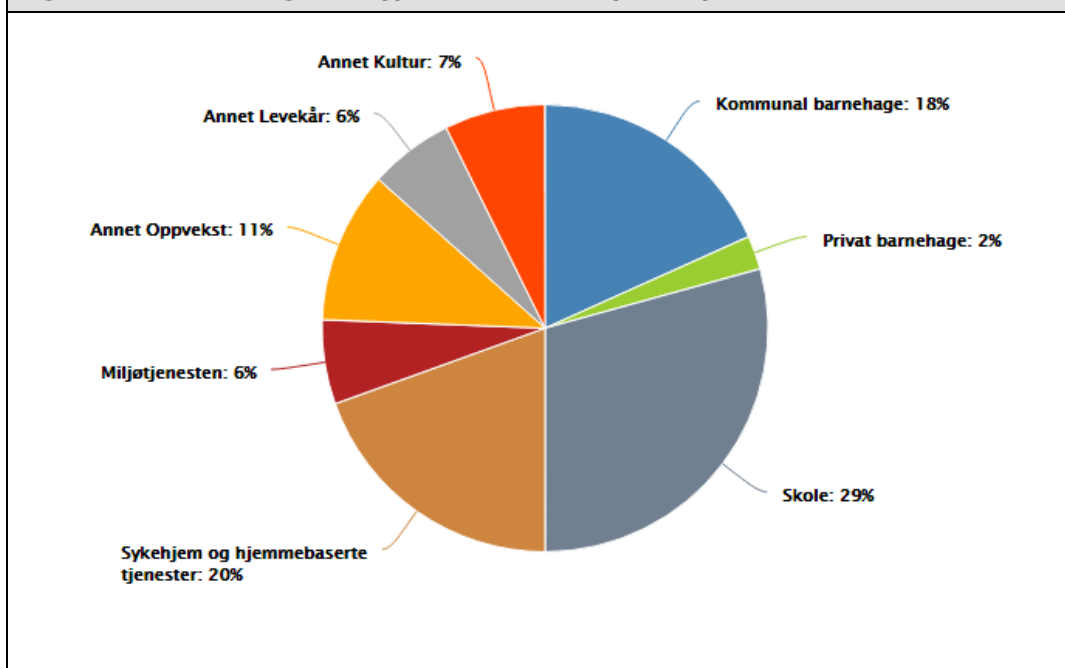
I denne delen går vi nærmere inn på beredskapen i de kommunale virksomhetene, som er avgrenset til å gjelde virksomheter innen levekår, oppvekst og kultur. Det sentrale metodiske grepet her har vært å gjennomføre en spørreundersøkelse til disse virksomhetene. Undersøkelsen ble sendt ut til virksomhetsledere, mellomledere og verneombud.

2.2.1 SVARFORDELING OG SVARPROSENT

Spørreundersøkelsen ble sendt ut til 162 personer og vi fikk inn 83 svar, dvs. en svarprosent på 51 prosent. I figuren under viser vi svarfordelingen blant de ulike virksomhetstypene.

---

⁶ Neste sak til formannskapet og kommunestyret om status for arbeidet med anbefalingene i Risavikarapporten vil bli fremmet i begynnelsen av 2017.

Figur 1 – Svarfordeling ulike typer virksomheter (N = 83)

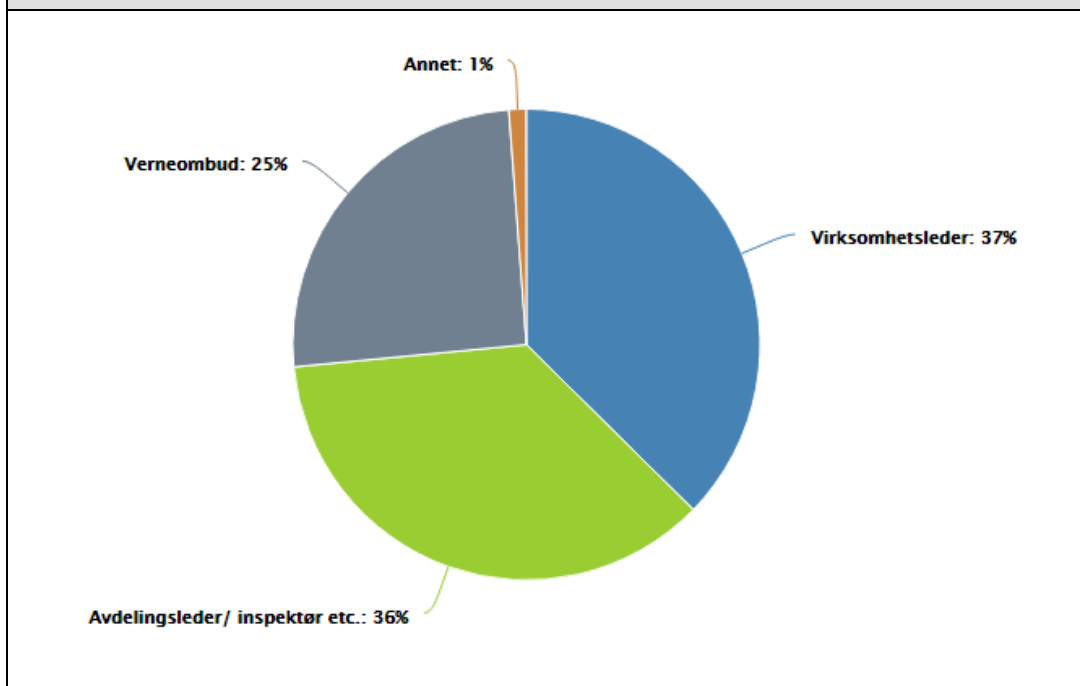
Kommentar: Vi ser at barnehage og skole utgjør 50 prosent av respondentene, ellers er svarene spredt på ulike virksomheter, primært innen levekår.

Utdypende forklaring på samlekategorier:

- Annet levekår: Fysio-, ergo, NAV og Psykisk helse.
- Annet kultur: Bibliotek, Fritid, Arrangement og utleie Sola kulturhus og Kulturskole.
- Annet oppvekst: Barnevern, Familiesenter/helsestasjon, PP-tjenesten.

Antallet respondenter fra enkelte virksomhetstyper er nokså lav, for eksempel private barnehager. I figurene hvor vi presenterer de sektorvise svarene tar vi ikke med virksomhetstyper der det er mindre enn fire respondenter bak hvert svar. Dersom det er mindre enn fire respondenter, blir svarene kommentert i fotnote eller tekst.

Vi sendte undersøkelsen til ledere, mellomledere og verneombud ved virksomhetene. Svarfordelingen vises i figuren under.

Figur 2 – Funksjonsinndeling (N= 83)

Kommentar: En overveiende andel av svarene vi har fått er fra ledere/mellomledere. Svår fra verneombud utgjør en fjerdedel.

2.3 RISIKO- OG SÅRBARHETSANALYSE

2.3.1 HVA ER EN RISIKO- OG SÅRBARHETSANALYSE?

Sola kommune har utarbeidet en egen veileder for utarbeidelse av risiko- og sårbarhetsanalyser. I veilederen blir en risiko- og sårbarhetsanalyse definert som en kvalitativ risikovurdering som bygger på faglig skjønn og egen erfaring, hvor man kartlegger sannsynligheten for, og konsekvenser av, en uønsket hendelse.

Veilederen gir følgende eksempler på uønskede hendelser: Personskader, feilmedisinering, høyt sykefravær, personalmangel, strømbrudd, telefonbrudd, nedetid i IT-system, flom, trusler og terror⁷.

Risiko- og sårbarhetsanalysen kartlegger og gir en vurdering av følgende spørsmål:

- Hva kan gå galt hos oss?
- Hva er årsakene til at det kan gå galt?
- Hva vil konsekvensene være dersom noe går galt?
- Hva kan vi gjøre med det?

⁷ Kilde: Sola kommunes veileder for risiko- og sårbarhetsanalyse 2014.

Analysen gir kommunen en oversikt over uønskede hendelser, den bevisstgjør de ansatte om risiko og sårbarhet, og den gir en prioritering av hva man bør jobbe med for å redusere risiko og sårbarhet i virksomheten.

2.3.2 HELHETLIG RISIKO- OG SÅRBARHETSANALYSE

I 2012 gikk Sola, Sandnes, Stavanger og Randaberg sammen om å utarbeide en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for hele regionen⁸. Analysen omfatter uønskede hendelser som vil kunne ramme to eller flere kommuner samtidig, samt uønskede hendelser som er felles for kommunene. Hendelser som er særskilte for kommunene blir forøvrig omhandlet i kommunespesifikke risiko- og sårbarhetsanalyser. Både den regionale- og den kommunale risiko- og sårbarhetsanalysen for Sola ble utarbeidet i 2013.

Det legges opp til en revidering av analysene hvert fjerde år, i tråd med kravet i forskriften.

2.3.3 FØRINGER OVERFOR TJENESTEOMRÅDER OG VIRKSOMHETER

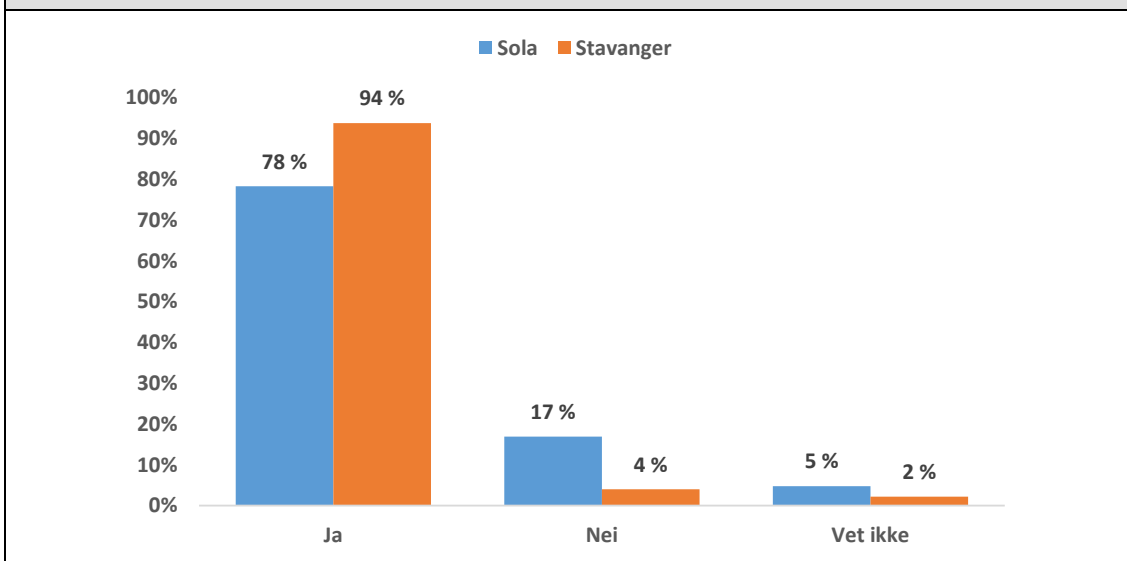
Hvert tjenesteområde og hver virksomhet innenfor det enkelte tjenesteområde skal ha oversikt over risikoområder innenfor sitt ansvarsfelt. I handlings- og økonomiplan 2016-19 heter det at i løpet av første halvår 2016 skal alle virksomhetene i kommunen ha utarbeidet en risiko- og sårbarhetsanalyse innen sitt ansvarsområde. ROS-analysen skal danne grunnlaget for utarbeidelse av beredskapsplan og eventuelle tiltak, og den skal oppdateres jevnlig, minimum én gang pr år.

---

⁸ Kommunene har i flere år samarbeidet uformelt om spørsmål og utfordringer knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap. I 2006/2007 ble det gjennomført en felles risiko og sårbarhetsanalyse for Stavangerregionen. Dette samarbeidet ble formalisert i form av en avtale om regionalt samarbeid om samfunnssikkerhet inngått mellom rådmennene i kommunene, gjeldende fra januar

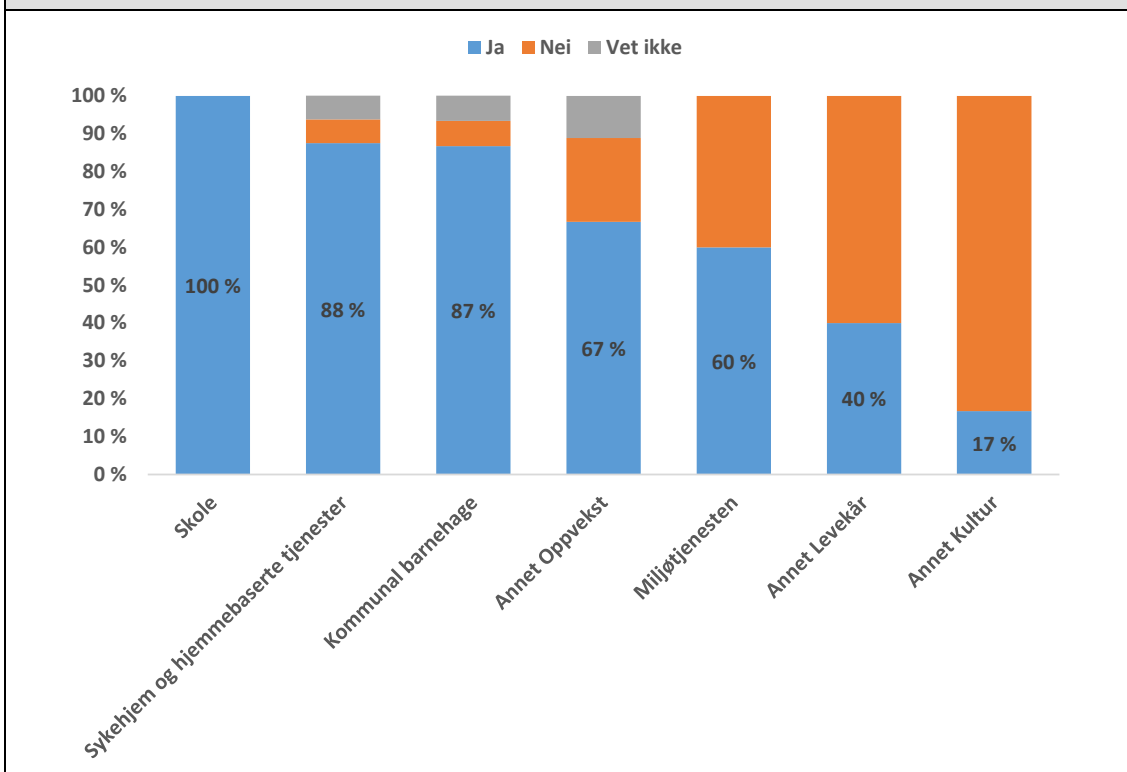
2.3.4 FUNN I UNDERSØKELSEN

Figur 3 – Har virksomheten din utarbeidet en egen risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse)? (Prosent. N=83 i Sola, 225 i Stavanger)

Kommentar: Resultatene fra spørreundersøkelsen tyder på at mange virksomheter har utarbeidet en egen risiko- og sårbarhetsanalyse. Samtidig ser vi at andelen er større i Stavanger.

Figur 4 – Har virksomheten din utarbeidet en egen risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse)? (Prosent. N=83. Virksomhetsspesifikke svar. Kun Sola⁹).

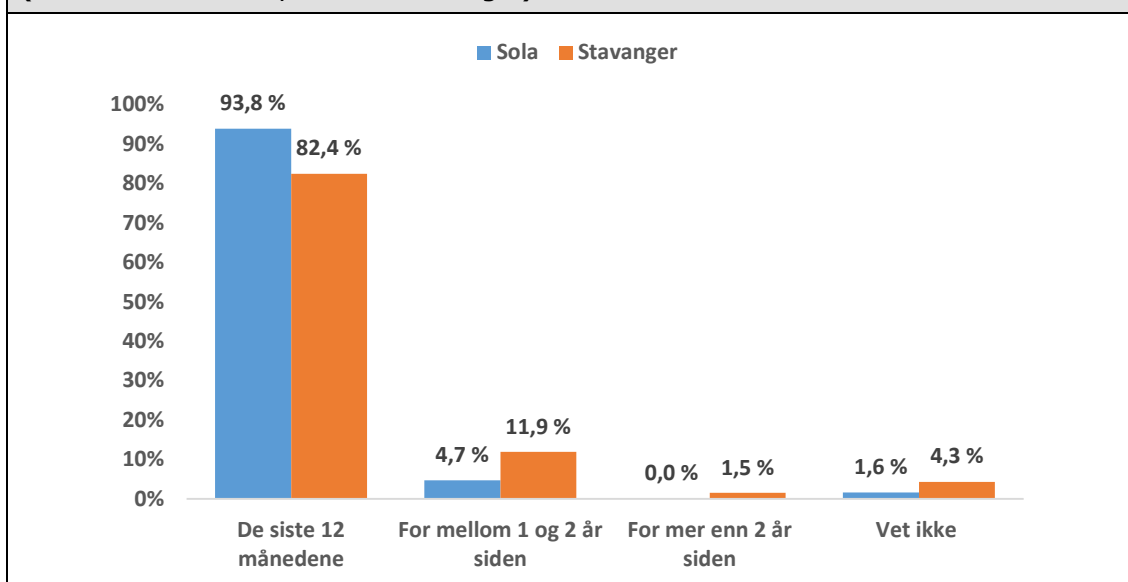
⁹ N er henholdsvis 24 (skole), 16 (sykehjem og hjemmebaserte tjenester), 15 (kommunal barnehage), 9 (Annet oppvekst), 5 (Miljøtjenesten), 5 (Annet Levekår) og 6 (Annet kultur).

Kommentar: Samtlige skoler har utarbeidet en egen risiko- og sårbarhetsanalyse. Det ser ut til at virksomhetene innen kultur ikke har et beredskapsplanverk på plass.

Ledere i flere virksomheter understreker at både ROS-analyse og beredskapsplan er utarbeidet, men at utfordringen er først og fremst å holde dokumentene oppdatert og kjent for personalet. En leder sier det slik: «Erfaring tilsier at ledelsen må minne personalet på å foreta ROS-analyser og repetere rutiner og etterspørre kopi av disse. Ledelsen er tydelig på at terskelen skal være lav for å be om hjelp til å få dette til. Ansatte uttrykker jevnlig at HMS-fokusset fører til bedre trivsel og trygghet på jobb».

De som svarte ja på spørsmålet om de hadde ROS-analyse, fikk spørsmål om når ROS-analysen sist ble oppdatert. Figuren under viser at de aller fleste har oppdatert ROS-analysen i løpet av de siste 12 månedene;

Figur 5 – Tidspunkt for når ROS-analysen sist ble oppdatert? (Prosent. N=64 i Sola, N=210 i Stavanger)

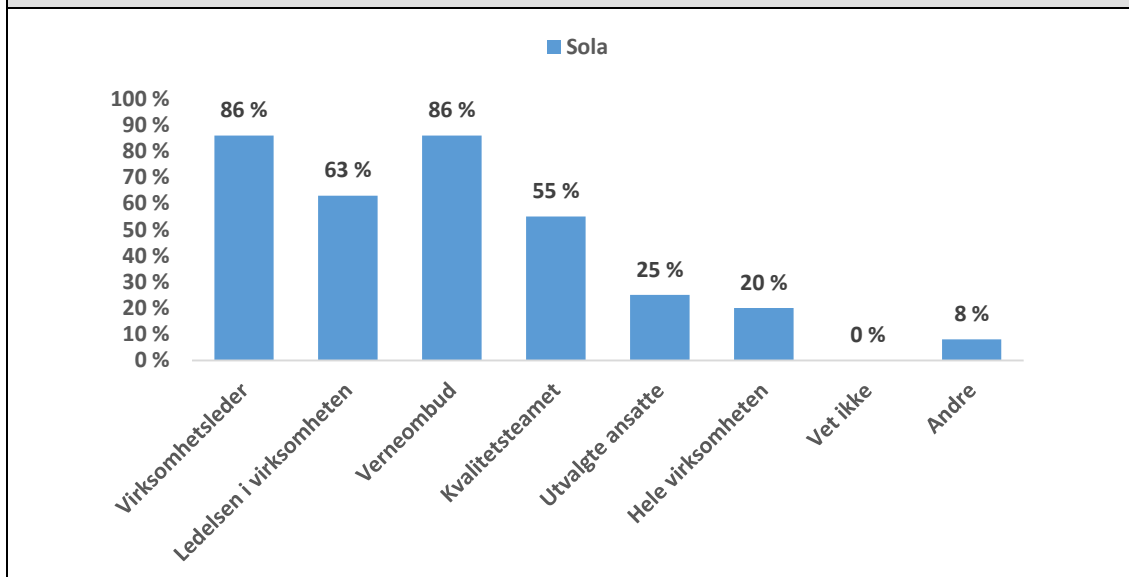

Kommentar: De aller fleste har oppdatert ROS-analysen i løpet av siste 12 måneder, og vi ser at andelen er høyere enn i Stavanger.

2.3.5 FORANKRING

I undersøkelsen spurte vi om hvem som er involvert i arbeidet med risiko- og sårbarhetsanalysen. Svarene gjengis i figuren under.

Figur 6 – Hvem er involvert i arbeidet med risiko- og sårbarhetsanalysen (det er mulig å sette flere kryss) (Prosent. N=65¹⁰)

Kommentar: Svarene tyder på at arbeidet med ROS-analysen har en nokså bred forankring i de fleste virksomhetene, men at virksomhetsleder og verneombud i størst grad har vært involvert i arbeidet.

Svarene tyder på at det ikke er vanlig å involvere hele personalgruppen. Dette gjelder spesielt innenfor levekårsvirksomhetene, som for eksempel sykehjem, bofellesskap i Miljøtjenesten og hjemmebaserte tjenester. Dette kan skyldes at ansatte innenfor disse virksomhetene i stor grad jobber turnus.

2.4 BEREDSKAPSPLAN

2.4.1 HVA ER EN BEREDSKAPSPLAN?

Beredskapsplanen skal tilpasses hver virksomhets ROS-analyse, og skal gjennomføres i etterkant av ROS-analysen. Planen skal være et hjelpemiddel for å kunne reagere rasjontelt og effektivt i en krise, og for å unngå tilfeldige avgjørelser. Den skal inneholde opplysninger om;

- organisering,
- personal,
- varsling og ressursoversikt, i tillegg til
- informasjonsstrategi,
- omsorg for rammede og berørte,
- koordinering og fullmakter, samt
- tiltakskort for konkrete hendelser som beskrevet i ROS-analysen

¹⁰ En sammenligning med Stavanger er her ikke mulig da kommunene opererer med ulike kategorier. Dessuten var det ved en feil ikke åpnet for å sette flere kryss i undersøkelsen til Stavanger.

I beredskapsplanen skal det stå:

- Hva som skal gjøres
- Hvem skal gjøre det
- Hvordan det skal gjøres
- I hvilken rekkefølge det skal gjøres

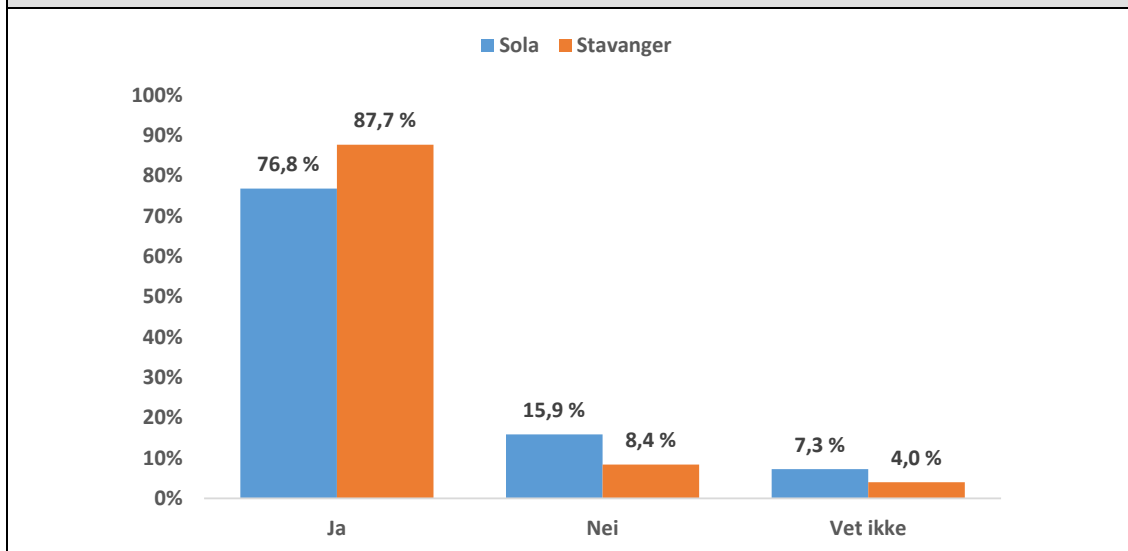
2.4.2 FØRINGER OVERFOR TJENESTEOMRÅDER OG VIRKSOMHETER

I handlings- og økonomiplan 2016-19 heter det at i løpet av første halvår 2016 skal alle virksomhetene i kommunen ha utarbeidet en beredskapsplan innen sitt ansvarsområde. Virksomhetene skal til enhver tid ha oppdaterte beredskapsplaner i forhold til risikofaktorer knyttet til eget ansvarsområde, og beredskapsplanen skal derfor revideres årlig. Varslingslister og nødnummer revideres fortløpende, ved endringer av telefonnummer, utskifting av nøkkelpersoner etc.

2.4.3 FUNN I UNDERSØKELSEN

I undersøkelsen spurte vi respondentene om virksomheten har en egen beredskapsplan.

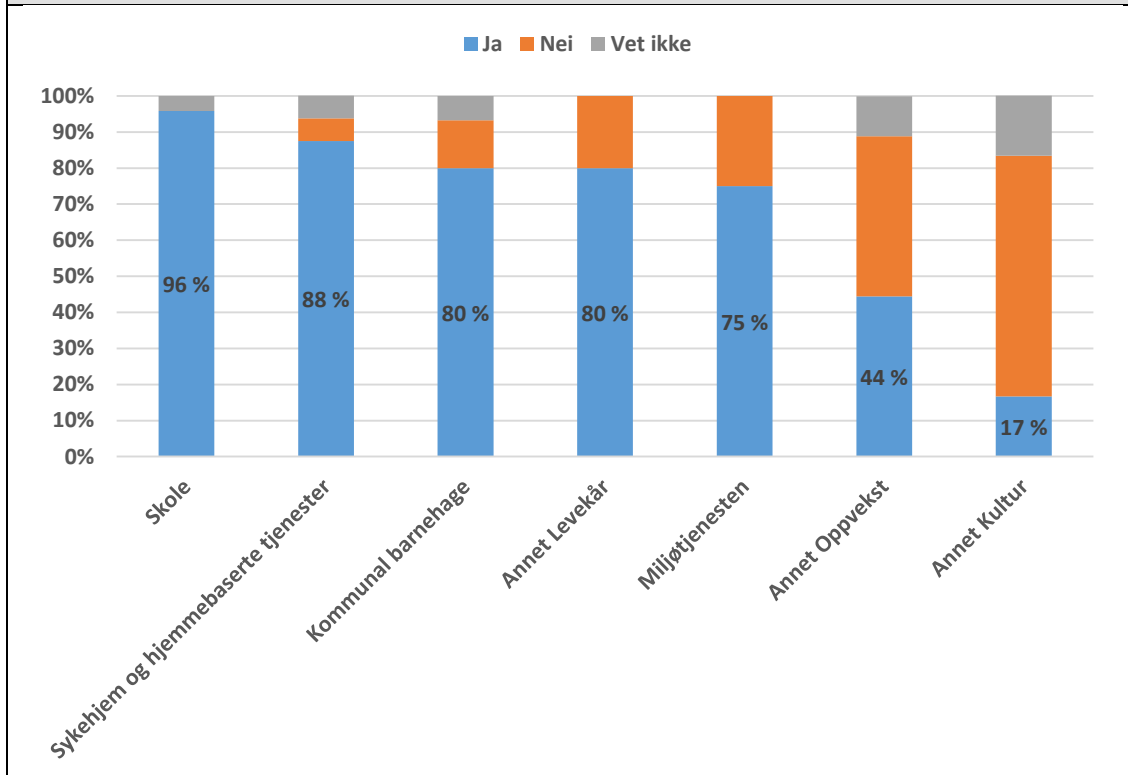
Figur 7 – Har virksomheten din en egen beredskapsplan/krisehåndteringsplan? (N=82)

Kommentar og vurdering: Hoveddelen svarer ja på spørsmålet. Andelen er for øvrig noe lavere enn i nabokommunen. Andelen som svarer ja på dette spørsmålet er nokså lik, uavhengig av om man er leder, mellomleder eller verneombud.

I figuren under ser vi på forskjeller mellom virksomhetene;

**Figur 8 – Har virksomheten din en egen beredskapsplan/krisehåndteringsplan?
(Kun svar fra Sola. N=82¹¹)**

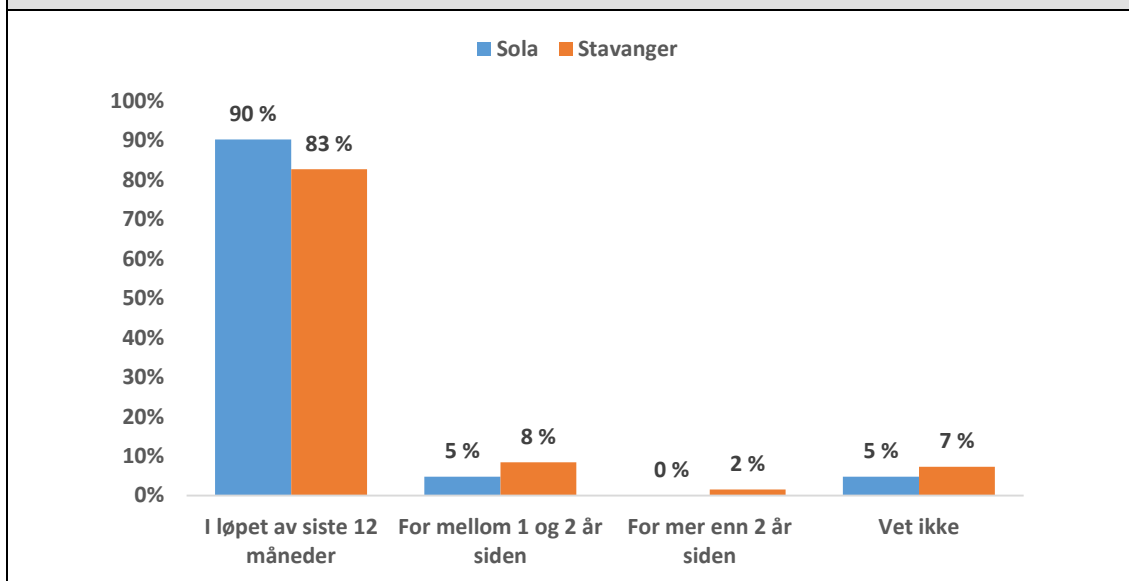
Kommentar: Her ser vi tydelige forskjeller mellom virksomhetene. Best ut kommer skolene. Dårligst ut kommer kultur, hvor svært få oppgir at de har en egen beredskapsplan. Det samme bildet gjør seg i hovedsak gjeldende på spørsmålet om virksomheten har utarbeidet en egen ROS-analyse. Unntaket er levekår, hvor 80 prosent oppgir at de har en beredskapsplan, mens kun 40 prosent oppgir at de har en risiko- og sårbarhetsanalyse.

Kun to private barnehager svarte spørreundersøkelsen. Den ene svarte ja på både spørsmålet om de har utarbeidet ROS-analyse og beredskapsplan, men den andre svarte nei på begge.

De fleste har oppdatert beredskapsplanene i løpet av det siste året, jamfør figuren under.

Når det gjelder oppdatering av beredskapsplanen er bildet nokså likt oppdatering av ROS-analysen, jamfør neste figur;

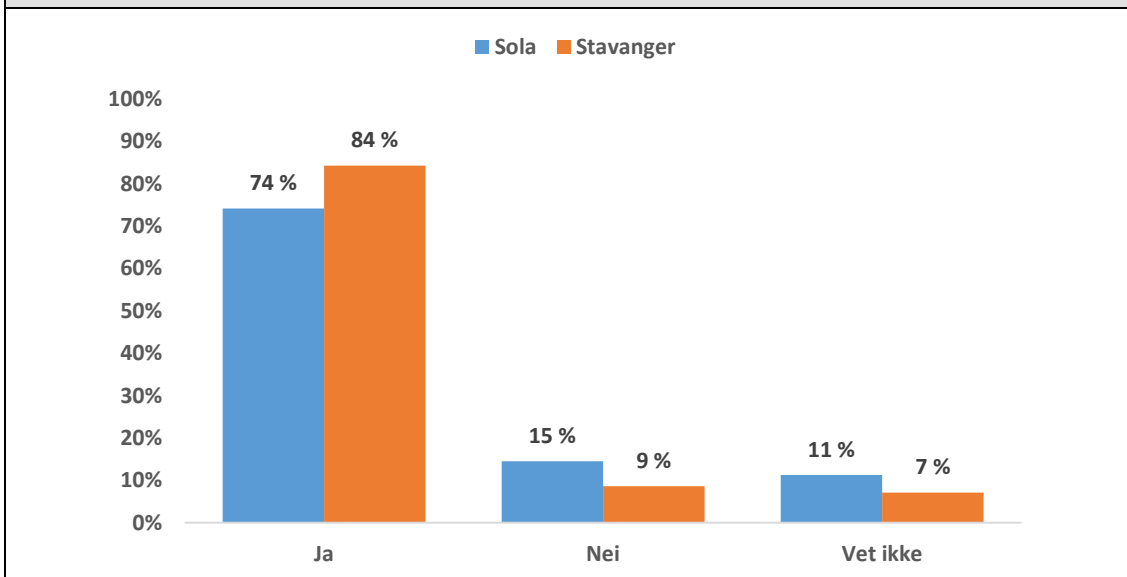
¹¹ N fordeler seg slik, i samme rekkefølge som i figuren; 24 (skole), 16, 15, 5, 4, 9 og Annet Kultur til slutt med 6 respondenter på dette spørsmålet.

Figur 9 – Når ble beredskapsplanen sist oppdatert? (N=62 i Sola og 191 i Stavanger)

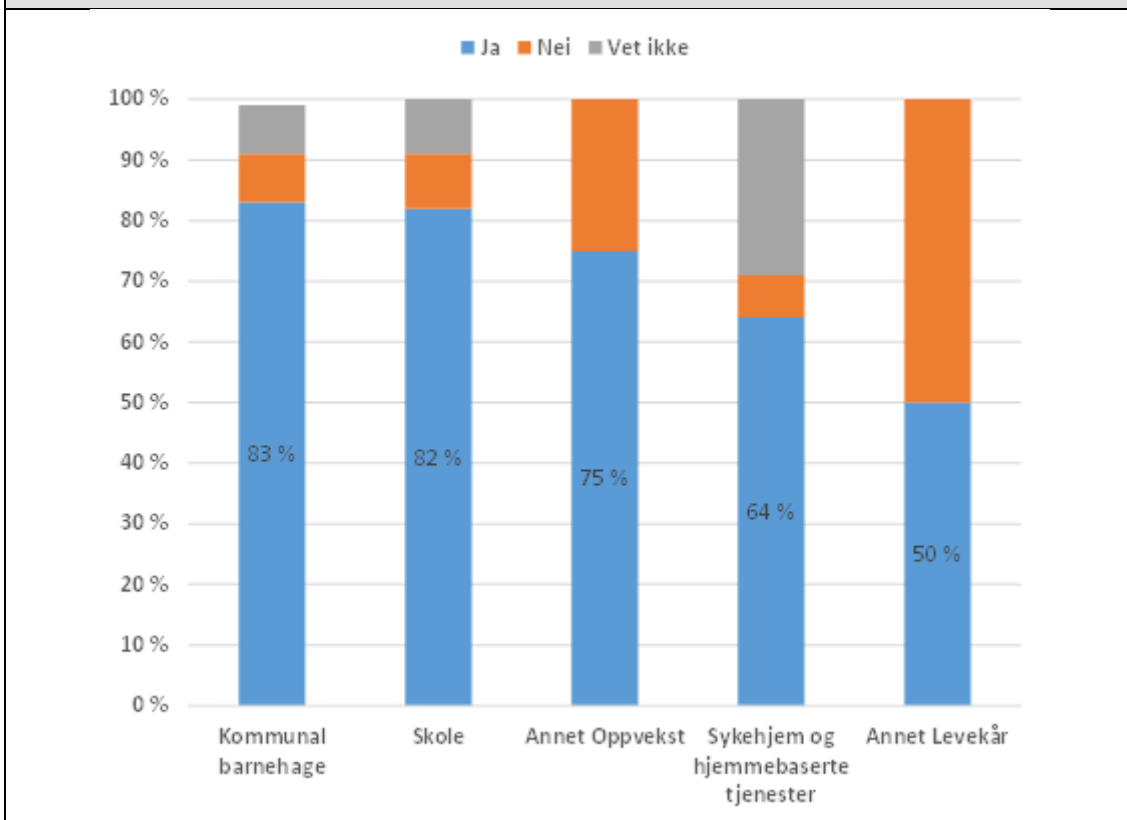
Kommentar og vurdering: De aller fleste har oppdatert beredskapsplanen i løpet av siste 12 måneder, og andelen er noe høyere i Sola enn i Stavanger.

Også arbeidet med beredskapsplanen ser ut til å ha bred forankring i virksomhetene. Som regel er både ledelse, verneombud og Kvalitetsteam involvert i arbeidet.

Vi spurte respondentene som svarte «ja» på spørsmålet om de hadde en beredskapsplan, om beredskapsplanen var utarbeidet på bakgrunn av en forutgående risiko- og sårbarhetsanalyse. Beredskapstenkningen forutsetter nemlig en klar kobling mellom disse dokumentene: Mens ROS-analysen skaper en forståelse av hvilken risiko som gjør seg gjeldende, skisserer beredskapsplanen hvordan risikoen skal håndteres;

Figur 10 – Er beredskapsplanen/krisehåndteringsplanen utarbeidet på bakgrunn av en forutgående risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse)? (N=62 i Sola, 197 i Stavanger)

Kommentar: Andelen som svarer dette er relativt høy, men samtidig ser vi at andelen er større i Stavanger. I figuren under ser vi nærmere på forskjellene mellom virksomhetene;

Figur 11 – Er beredskapsplanen/krisehåndteringsplanen utarbeidet på bakgrunn av en forutgående risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse)? Kun Sola. Sektorvis fordeling¹²

Kommentar: I spørreundersøkelsen varierer det hvor mange som har svart på hvert enkelt spørsmål. Før en trekker bastante konklusjoner er det viktig å ha i mente at antall respondenter har stor betydning for

¹² N er henholdsvis 12, 22, 4, 14 og 4. Fra kultur var det en som svarte, og denne svarte ja. Fra miljøtjenesten var det tre som svarte, hvorav en svarte ja og to svarte nei.

hvilket bilde figuren tegner. Hovedbildet er uansett at de fleste har utarbeidet beredskapsplanen på bakgrunn av en forutgående risiko- og sårbarhetsanalyse.

2.4.4 VURDERING

Et klart flertall svarer at de har utarbeidet en egen ROS-analyse og beredskapsplan, og de fleste har oppdatert disse det siste året. Undersøkelsen tyder på at arbeidet med ROS-analysene har en bred forankring i de fleste virksomhetene. Dette må sies å være positive funn.

Et sentralt moment i beredskapstenkningen er at det skal være en klar kobling mellom ROS-analysen og beredskapsplanen. Undersøkelsen tyder på at det finnes en slik kobling i de aller fleste virksomheter.

Kun to private barnehager svarte spørreundersøkelsen. Den ene svarte ja på både spørsmålet om de har utarbeidet ROS-analyse og beredskapsplan, men den andre svarte nei på begge. Med kun to svar, er det svært usikkert om disse er representative.

Kommunen skal føre tilsyn både med de kommunale og private barnehagene, etter barnehageloven og etter *forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler*. Beredskap inngår ikke i tilsyn etter barnehageloven, men ved tilsyn etter forskriften har kommunen en mulighet til å kontrollere beredskapsarbeidet i den enkelte private barnehage.

Ved tilsyn etter forskriften kan kommunen avdekke hvor representative våre funn er, for deretter å sikre at eventuelle mangler blir rettet opp. Forskriften gir for øvrig barnehageeier et selvstendig ansvar for beredskapsarbeidet (§ 4). Samtidig presiserer forskriften at leder for virksomheten skal rette seg etter de pålegg som kommunen til enhver tid gir.

2.5 ANSVARSDDELING

2.5.1 BEREDSKAP ER ET LINJEANSVAR

Beredskapsorganisasjonen i Sola kommune består av tre nivåer:

- Strategisk nivå (kriseledelse) representerer kommunes øverste ledelse, forsterket med sentrale faglige støttefunksjoner. Dette nivået skal primært ivareta kommunens overordnede interesser, herunder sikre driftskontinuitet og ivareta kommunens omdømme.
- Operasjonelt nivå (krisestab) er en støtteenhet som leder og koordinerer håndtering av kriser. Aktivering av denne enheten skjer etter initiativ fra kriseledelsen.

- Taktisk nivå er den kommunale virksomheten som er rammet av en beredskapshendelse.

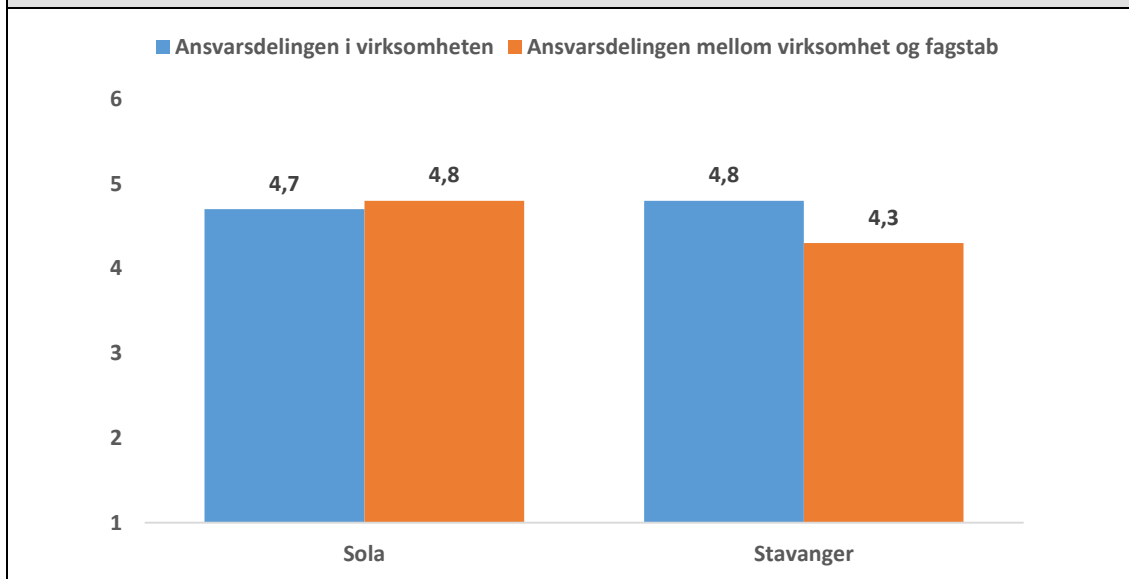
Beredskap er et linjeansvar, noe som innebærer at det er kommunalsjefene som gir føringer til virksomhetene. Dersom ulykker og kriser oppstår, og de er av en slik størrelse eller art at det er naturlig at kommunen sentralt får kjennskap til dette, skal det umiddelbart rapporteres tjenestevei.

Til grunn for Sola kommunes beredskapsorganisering ligger de nasjonale beredskapsprinsippene, likhetsprinsippet, ansvarsprinsippet, nærhetsprinsippet og samvirkeprinsippet:

- **Likhetsprinsippet** medfører at eksisterende organisering skal være mest mulig lik organiseringen i en eventuell beredskapssituasjon.
- **Ansvarsprinsippet** medfører at den som har ansvar for et fagområde i en normalsituasjon, har ansvaret for dette området i en beredskapssituasjon.
- **Nærhetsprinsippet** medfører at beredskapssituasjoner skal håndteres på lavest mulig nivå (av den enkelte virksomhetsleder hvis mulig).
- **Samvirkeprinsippet** medfører at enhver organisasjon har et selvstendig ansvar for å sikre samarbeid med interne og eksterne aktører i beredskapssituasjoner.

I undersøkelsen spurte vi respondentene om ansvarsdelingen i en beredskapssituasjon. De to spørsmålene ble formulert slik:

- Vil du si at ansvarsdelingen i virksomheten er klar i en krise- eller beredskapssituasjon?
- Vil du si at ansvarsdelingen mellom virksomhet og fagstab er klar i en krise- eller beredskapssituasjon?

Figur 12 – Klar ansvarsdeling i en krise- eller beredskapssituasjon?¹³ (N=82 i Sola og N=228 i Stavanger)

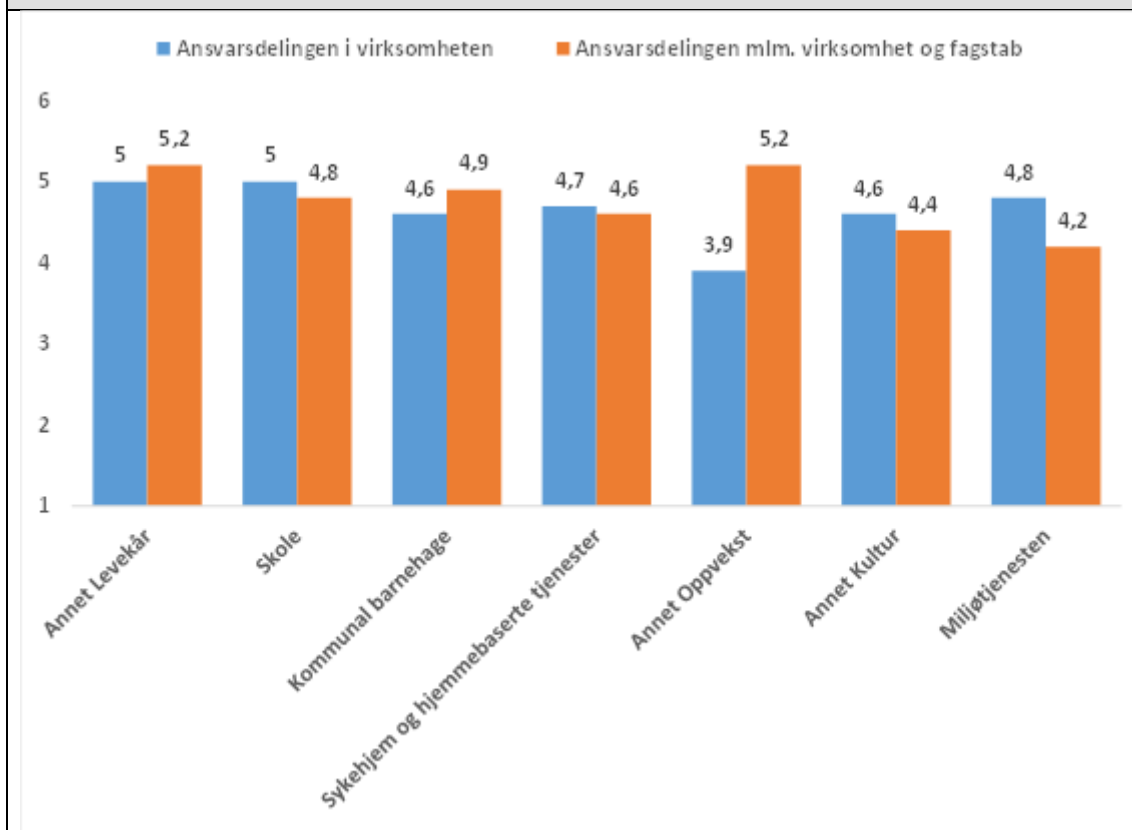
Kommentar og vurdering: Hovedbildet er at ansvarsdelingen oppleves å være nokså klar. Sammenlignet med Stavanger oppleves ansvarsdelingen mellom virksomhet og fagstab litt klarere, noe som må sies å være positivt. Det er interessant å se at ansvarsdelingen mellom virksomhet og fagstab oppleves som klarere enn internt i virksomheten, i Sola.

Når det gjelder ansvarsdelingen mellom virksomhet og fagstab gir virksomhetslederne mest positive tilbakemeldinger (4,9 mot 4,8 (avdelingsleder/inspektør) og 4,6 (verneombud)). Men forskjellene er ikke store. På det første spørsmålet, om ansvarsdelingen i virksomheten, er forskjellene enda mindre.

I figuren under ser vi nærmere på svarene fra de ulike virksomhetene mht. ansvarsdelingen mellom virksomhet og fagstab.

¹³ De to spørsmålene ble formulert slik i spørreundersøkelsen: Vil du si at ansvarsdelingen i virksomheten er klar i en krise- eller beredskapssituasjon? Vil du si at ansvarsdelingen mellom virksomhet og fagstab er klar i en krise- eller beredskapssituasjon?

Figur 13 – Ansvarsdelingen i en krise- og beredskapssituasjon¹⁴

Kommentar: Hovedinntrykket er at ansvarsdelingen i en krise- og beredskapssituasjon oppleves som klar, både internt i virksomhetene og mellom virksomhetene og fagstab.

Ansvarsdelingen synes å være klarest innen levekår og skole, og ikke fullt så klar innen de private barnehagene. (Vær imidlertid oppmerksom på at det kun er 2 private barnehager som har svart på spørsmålet).

2.5.2 Vurdering

Tilbakemeldingene tyder på at ansvarsdelingen internt i virksomhetene og mellom virksomhetene og fagstab oppleves som klar. Sammenlignet med Stavanger oppleves ansvarsdelingen mellom virksomhet og fagstab litt klarere, noe som må sies å være positivt.

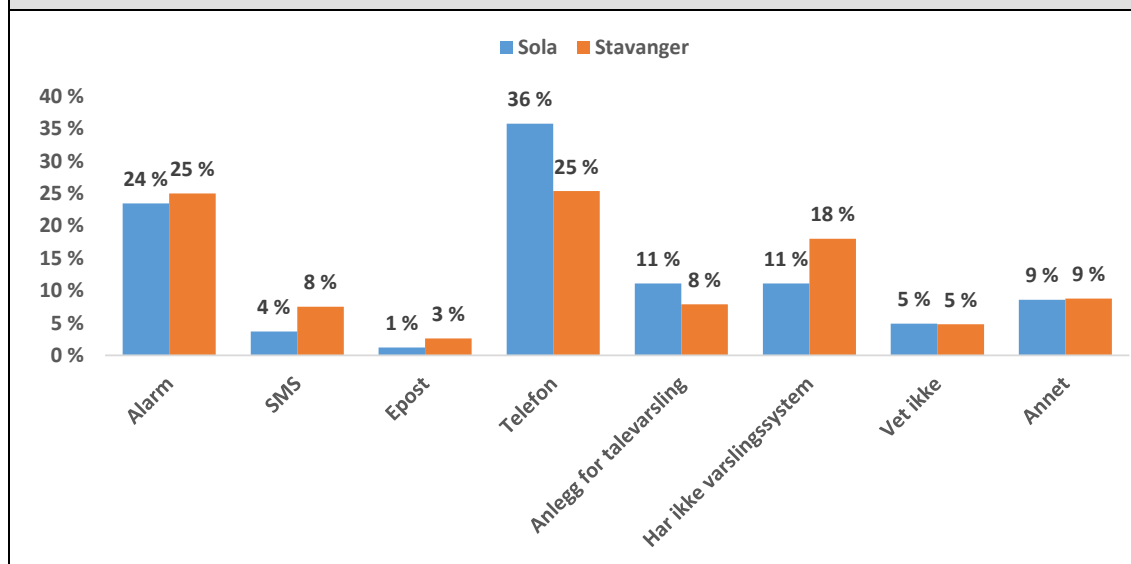
2.6 VARSLING

¹⁴ N er henholdsvis 5, 24, 15, 16, 8, 6 og 5. Ansvarsdelingen i virksomheten og mellom virksomhet og fagstab får begge 4,0 i score fra de to respondentene fra de private barnehagene.

2.6.1 HVORDAN BRUKERE, ANSATTE OG PÅRØRENDE VARSLES

I undersøkelsen spurte vi virksomhetene om hvordan de velger å varsle brukere, ansatte og pårørende.

Figur 14 – Varsling av brukere, ansatte og pårørende (N=81 i Sola og 228 i Stavanger)¹⁵

Kommentar: Vi ser at alarm og telefon er de vanligste måtene å varsle brukere på. Telefon er det som rapporteres hyppigst blant respondentene fra kommunale barnehager (60 prosent), Annet levekår (60 prosent), og sykehjem/hjemmebaserte tjenester (37,5 prosent). 26 prosent av respondentene fra skolene svarer at de bruker anlegg for talevarsling.

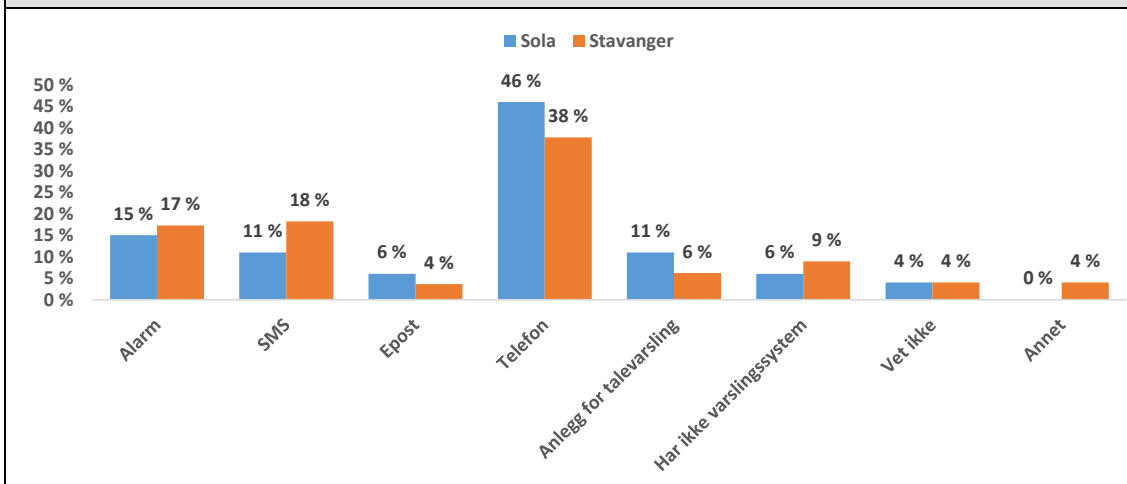
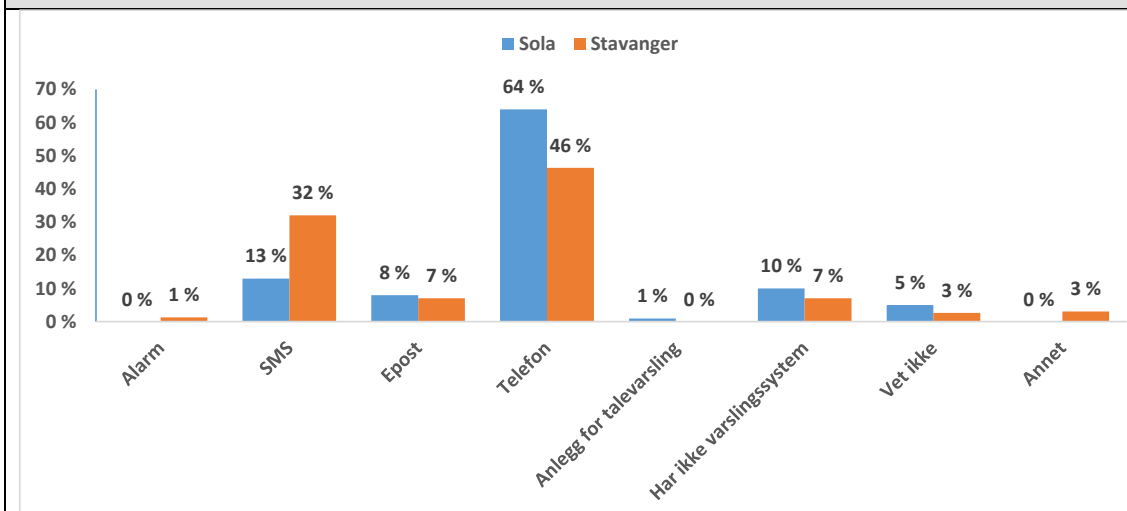
Skolene gir ulike tilbakemeldinger på dette spørsmålet i kommentarene. En del eksempler:

- «Vi mangler varslingsverktøy som for eksempel calling/høyttaleranlegg ut til klasserommene. Og hvordan skal vi varsle foresatte?».
- «Vi kan ikke basere oss på telefon eller SMS, vi hører ikke telefonen når vi er sammen med elever».

Elleve prosent av respondentene oppgir at de ikke har et varslingssystem ved deres virksomhet.

I figurene under ser vi på hvordan respondentene har svart med hensyn til varsling av ansatte og pårørende. Telefon er den mest sentrale varslingskanalen i begge tilfeller:

¹⁵ Det gis noen eksempler på hva som regnes som annet: Via kontaktlærer, ansatte informerer elevene. Annet ser først og fremst ut til å være direkte kontakt mellom ansatte og brukere.

Figur 15 – Varsling av ansatte (N=80 i Sola og N=225 i Stavanger)**Figur 16 – Varsling av pårørende (N=80 i Sola og 224 i Stavanger)**

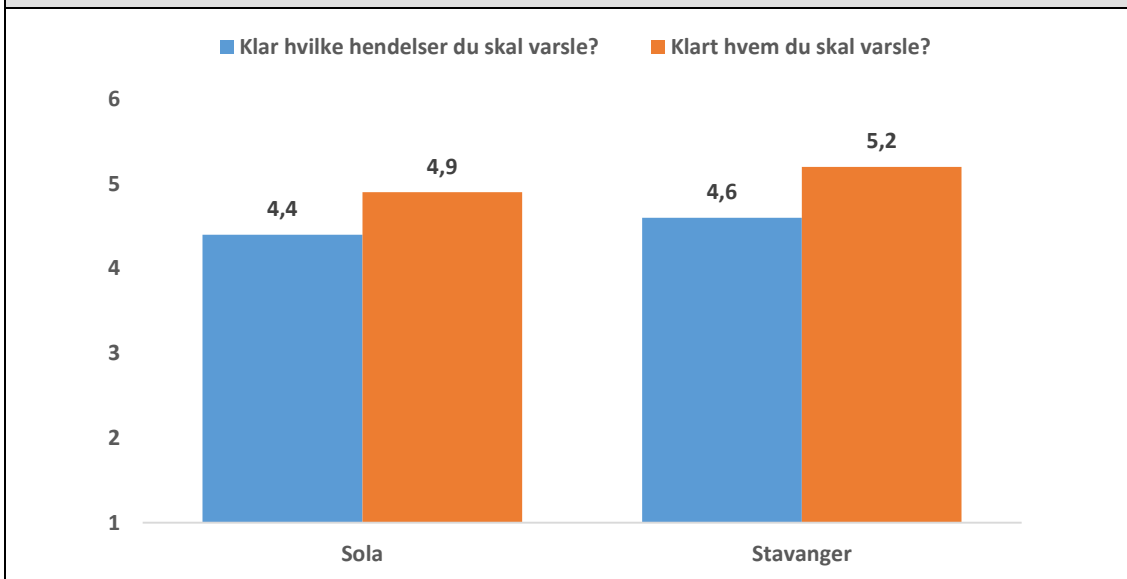
Kommentar: I Stavanger er det flere skoler og barnehager som har begynt å bruke SMS, mens i Sola er fortsatt telefon viktigste varslingskanal.

2.6.2 HVA OG HVEM SOM SKAL VARSLES

Svarene i undersøkelsen tyder på at de aller fleste synes det er klart hvilke hendelser man skal varsle, og hvem man skal varsle.

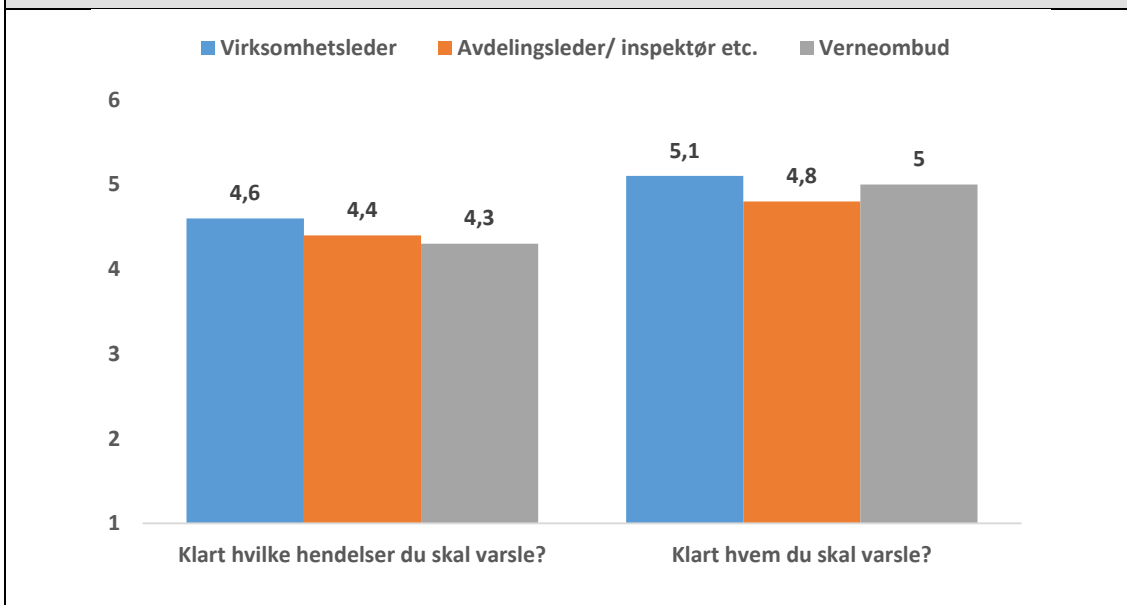
På spørsmålet om det er klart hvem man skal varsle finner vi en jevnt over høy score på i alle virksomhetene, men respondentene i Stavanger gir en noe høyere score på begge spørsmålene.

Figur 17 – I hvilken grad vil du si det er klart hvilke hendelser/situasjoner du skal varsle? I hvilken grad vil du si det er klart hvem du skal varsle? (N=82 i Sola og 225 i Stavanger)

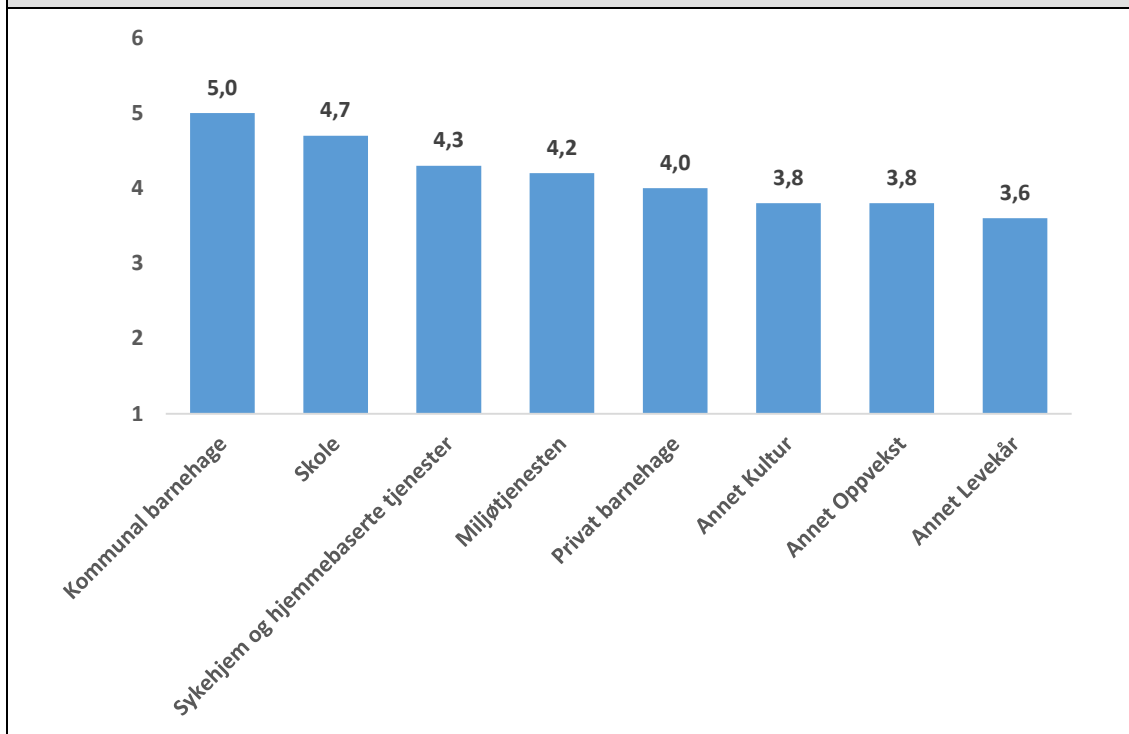
I figuren under har vi brutt opp dette på funksjonsnivå, dvs. leder, mellomleder og verneombud;

Figur 18 – I hvilken grad vil du si det er klart hvilke hendelser/situasjoner du skal varsle? I hvilken grad vil du si det er klart hvem du skal varsle? (Kun Sola. N=82 på begge spørsmål)

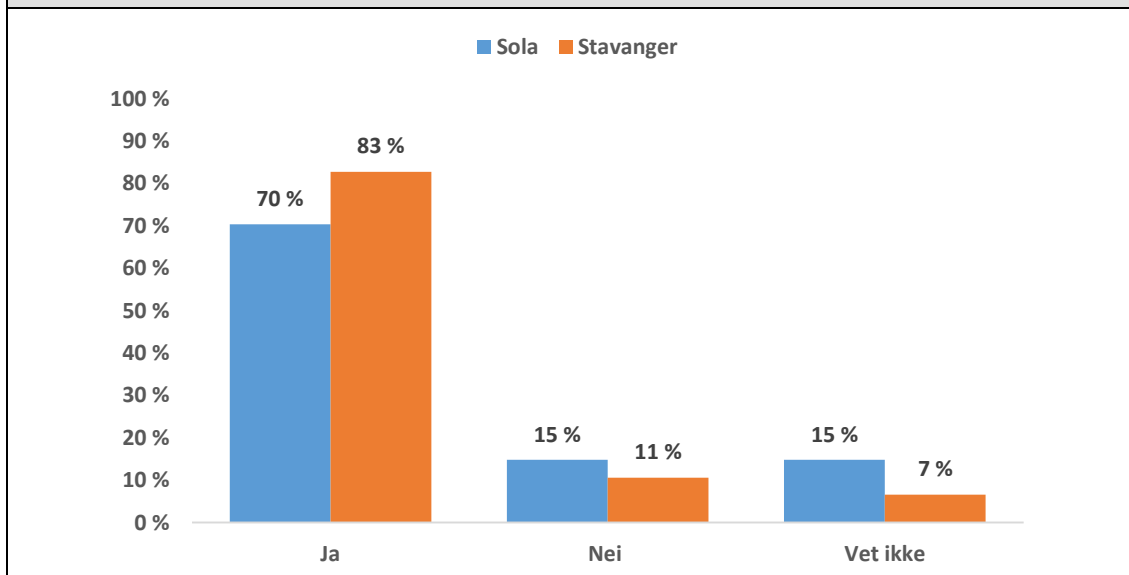
Kommentar: Vi ser at virksomhetslederne opplever begge disse forholdene som klarest, men forskjellene er ikke store.

I figuren under ser vi at det er visse forskjeller mellom virksomhetene mht. klarhet i hvilke hendelser/situasjoner man skal varsle;

Figur 19 – I hvilken grad vil du si det er klart hvilke hendelser/situasjoner du skal varsle?

2.6.3 VARSLINGSRUTINER

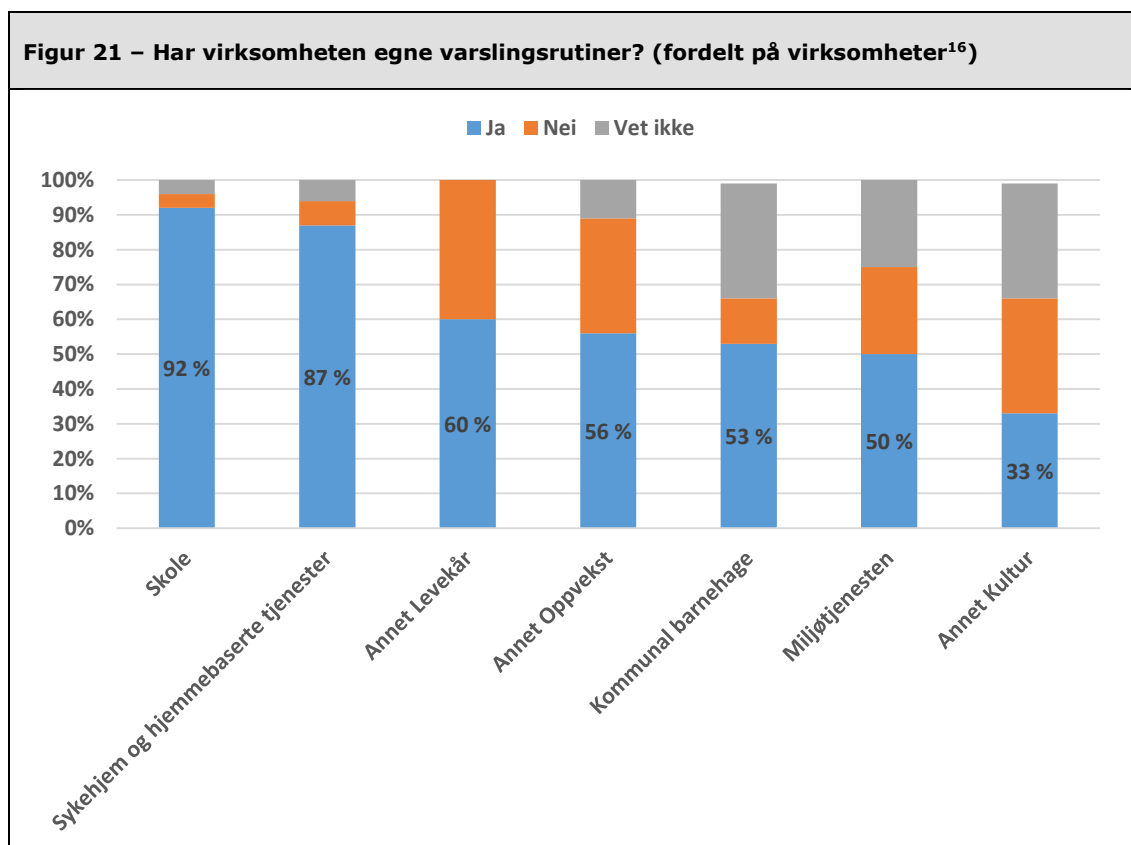
I undersøkelsen spurte vi respondentene om de hadde egne varslingsrutiner;

Figur 20 – Har virksomheten egne varslingsrutiner? (N=81 i Sola og 227 i Stavanger)

Kommentar: Vi ser at over 70 prosent svarer ja på dette, og at andelen er høyere i Stavanger. Fortsatt svarer 15 prosent av respondentene i Sola at de ikke har varslingsrutiner, og kommunen har et forbedringspotensiale her.

23 prosent av lederne svarer nei på dette spørsmålet. Kjennskapen til om virksomheten har varslingsrutiner svekkes jo lenger ut i leddene man kommer. Tre prosent av virksomhetslederne og 11 prosent av avdelingslederne/inspektørene vet ikke om virksomheten har egne varslingsrutiner. Blant verneombudene er andelen 38 prosent.

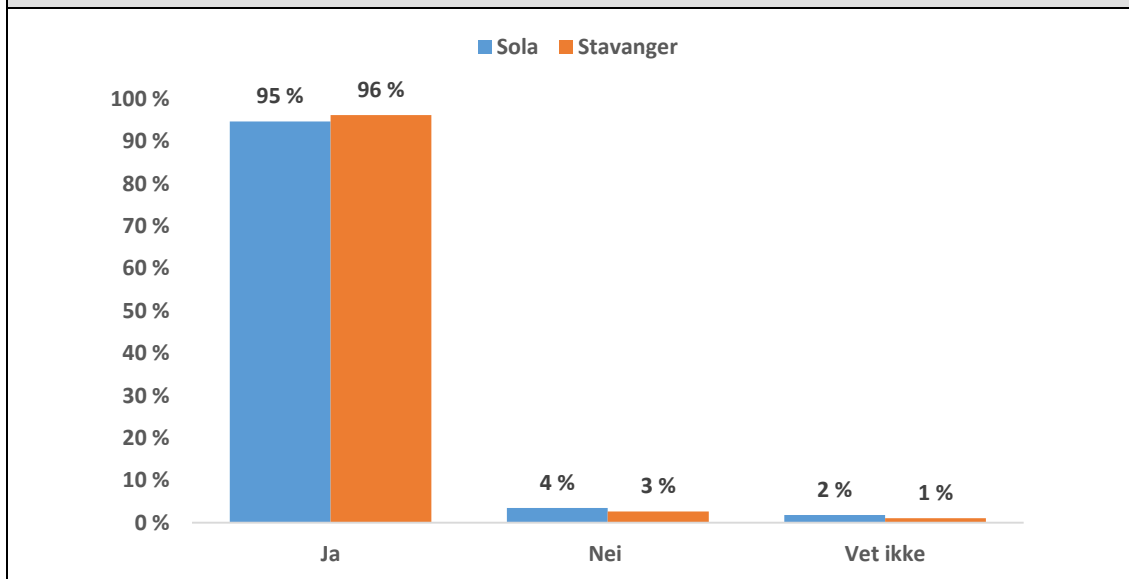
I figuren under ser vi nærmere på forskjellene mellom virksomhetene i forbindelse med dette spørsmålet;

Kommentar og vurdering: Respondentene fra skole og sykehjem/hjemmebaserte tjenester svarer i stor grad ja på spørsmålet. Vi merker oss at det er en del i de kommunale barnehagene som oppgir at de ikke har eller ikke vet om virksomheten har egne varslingsrutiner. Denne høye andelen er noe urovekkende. Blant de to private barnehagene som svarte på undersøkelsen, svarte den ene ja og den andre nei.

De som svarte at virksomheten hadde egne varslingsrutiner ble spurt om de var kjent med varslingsrutinene;

¹⁶ N er henholdsvis 24, 15, 5, 9, 15, 4 og 6.

Figur 22 – Er du kjent med varslingsrutinene? (N=57 i Sola og 186 i Stavanger)

Kommentar: Det er tydelig at kjennskapen til varslingsrutinene er høy blant respondentene. Ved flere virksomheter svarer alle at de er kjent med virksomhetens varslingsrutiner.

Vi spurte også om hvordan varslingsrutinene fungerte. Respondentene mener at varslingsrutinene fungerer ganske bra i virksomhetene, med en score på 4,6 på en skala fra 1 til 6.

2.6.4 VURDERING

Alarm og telefon er de vanligste varslingskanalene for varsling av brukere, mens telefon er den dominerende varslingskanalen for varsling av ansatte og pårørende/foreldre.

Elleve prosent av respondentene oppgir at de ikke har et varslingsystem for varsling av brukerne ved deres virksomhet.

Spørsmålet er hvordan dette skal tolkes. I noen tilfeller, for noen virksomheter, vil det kanskje ikke være aktuelt å varsle brukerne. Eksempler her kan være virksomheter der brukerne trenger hjelp til å komme seg ut og/eller der varsling av brukerne vil kunne skape uro eller panikk. I andre virksomheter vil det være helt nødvendig å varsle brukerne. Det viktigste er imidlertid at virksomhetene selv har avklart i beredskapsplanen hvordan varslingen skal skje og hvem som skal varsles i en krisesituasjon.

Det er positivt at et klart flertall oppgir at de har egne varslingsrutiner, men kommunen kan fortsatt bli bedre på dette. De aller fleste av de som svarer at de har egne varslingsrutiner svarer at de er kjent med disse, noe som er positivt.

2.7 ØVELSER

2.7.1 FØRINGER

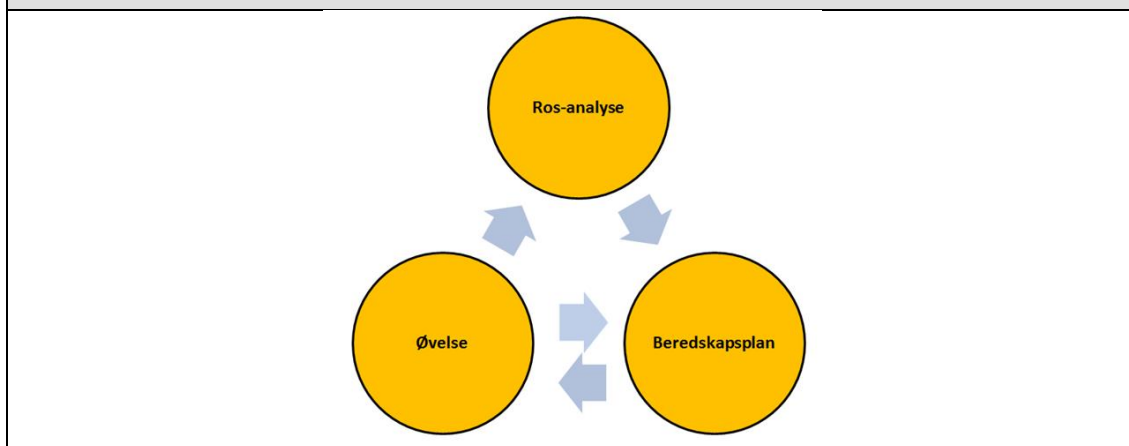
I handlings- og økonomiplan 2016-19 heter det at i løpet av første halvår 2016 skal alle virksomhetene i kommunen ha utarbeidet en risiko- og sårbarhetsanalyse innen sitt ansvarsområde. Innen sammen frist skal alle virksomhetene ha utarbeidet en beredskapsplan, og virksomhetene skal ha øvd på beredskapsplanen innen utløpet av 2016. Kravet om gjennomføring av en øvelse er forøvrig ikke blitt stilt tidligere.

2.7.2 KOBLINGEN MELLOM ROS, BEREDSKAPSPLAN OG ØVELSER

Fundamentet for å håndtere kriser ligger i forberedelsene, dvs. i planer, øvelser, samarbeid og læring. Risikoforståelsen dannes som nevnt i forbindelse med ROS-analysen, deretter utdypes de viktigste forholdene i beredskapsplanen. Risikoforståelsen herfra bør videre være førende for hva man øver på. I sum skaper dette økt robusthet i organisasjonen for å kunne håndtere en krisesituasjon.

I figuren under har vi forsøkt å illustrere koblingen mellom ROS-analyse, beredskapsplan og øvelser.

Figur 23 – Koblingen mellom ROS-analyse, beredskapsplan og øvelse - illustrasjon

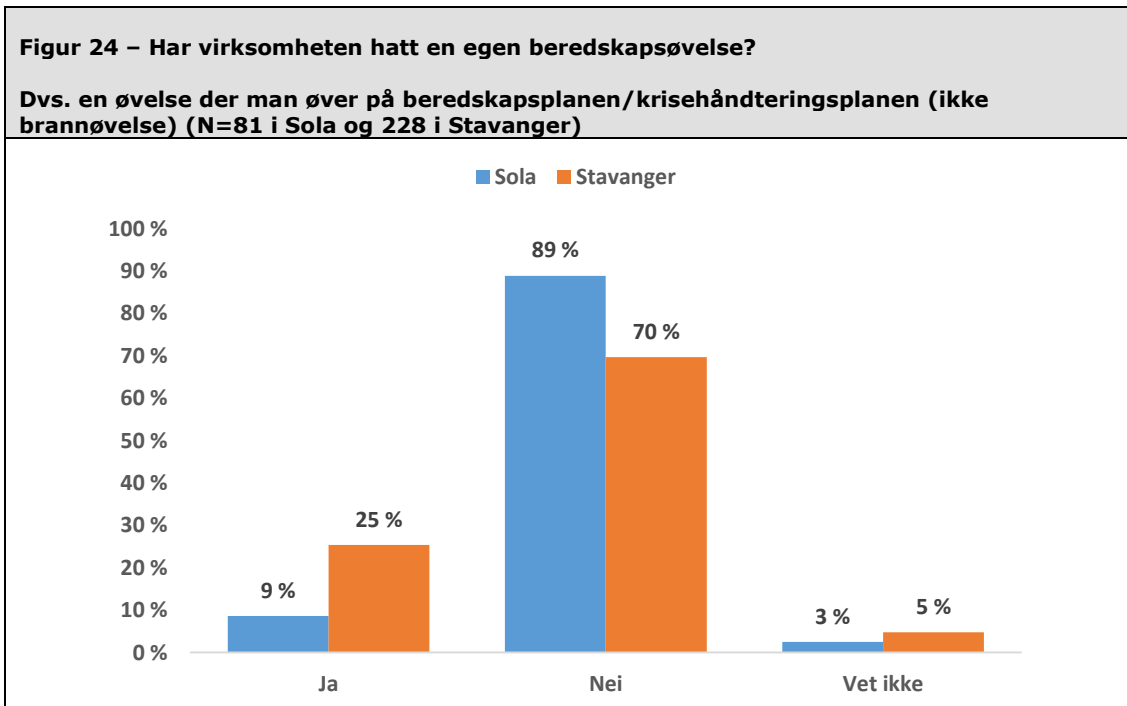
Kommentar: Det er viktig at erfaring og innsikt fra øvelsene skrives ned, og at læringen herfra vurderes opp mot innholdet i eksisterende ROS-analyser og beredskapsplaner (derfor peker pilen fra øvelse både mot ROS-analyse og beredskapsplan)¹⁷

¹⁷ Ifølge forskrift om kommunal beredskapsplikt skal kommunen etter øvelser og uønskede hendelser evaluere krisehåndteringen og, om nødvendig, gjøre endringer i ROS-analysen og beredskapsplanen (forskrift om kommunal beredskapsplikt §§ 7 og 8). I § 9 står det at kommunen skal kunne dokumentere skriftlig at forskriftens krav er oppfylt.

2.7.3 RESULTATER FRA SPØRREUNDERSØKELSEN

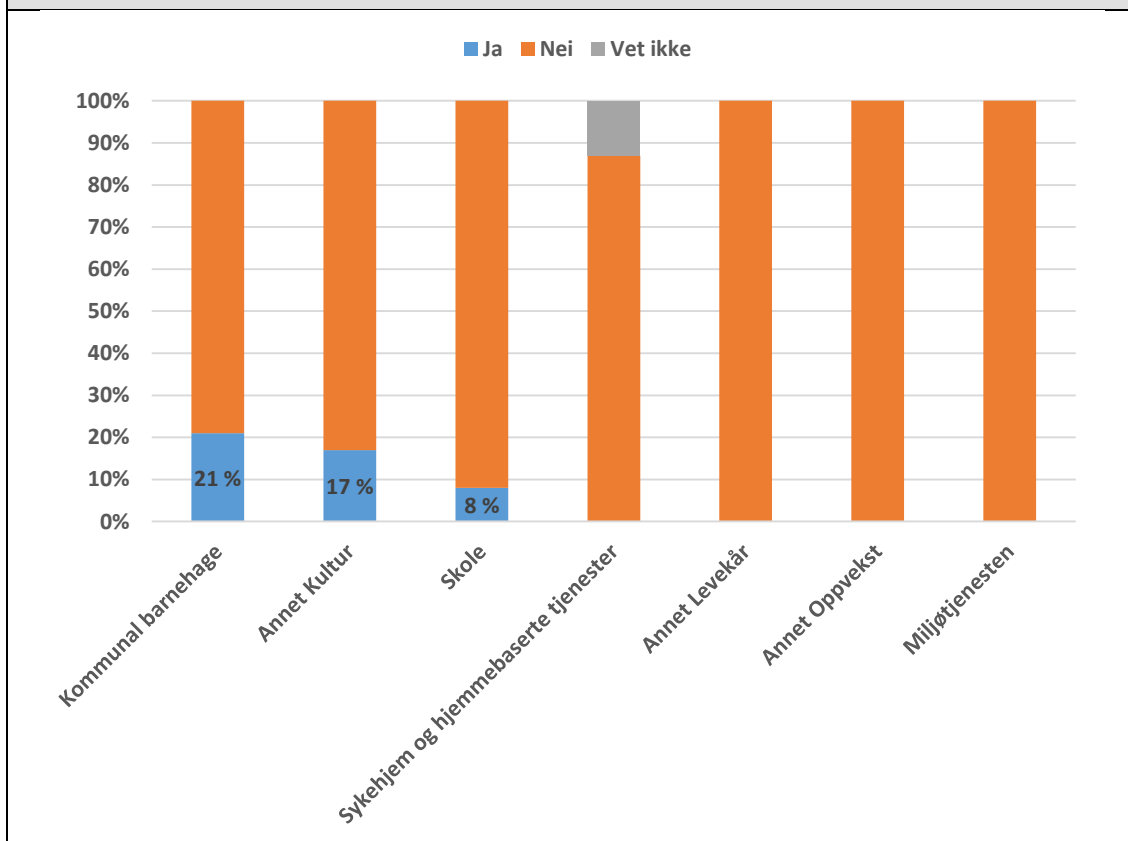
I undersøkelsen spurte vi om virksomhetene hadde hatt en egen beredskapsøvelse;

Kommentar: Svært få oppgir å ha øvd på egen beredskapsplan. Det er også betydelig færre i Sola som oppgir dette enn i Stavanger, selv om hovedbildet er nokså likt.

Svarene fra alle de tre ansattgruppene gir et nokså likt bilde. Det er flest avdelingsledere/inspektører som svarer nei på dette spørsmålet (93 prosent).

Nedenfor ser vi på forskjellene mellom de ulike virksomhetstypene.

Figur 25 – Har virksomheten hatt en egen beredskapsøvelse? (Fordelt på virksomheter¹⁸)

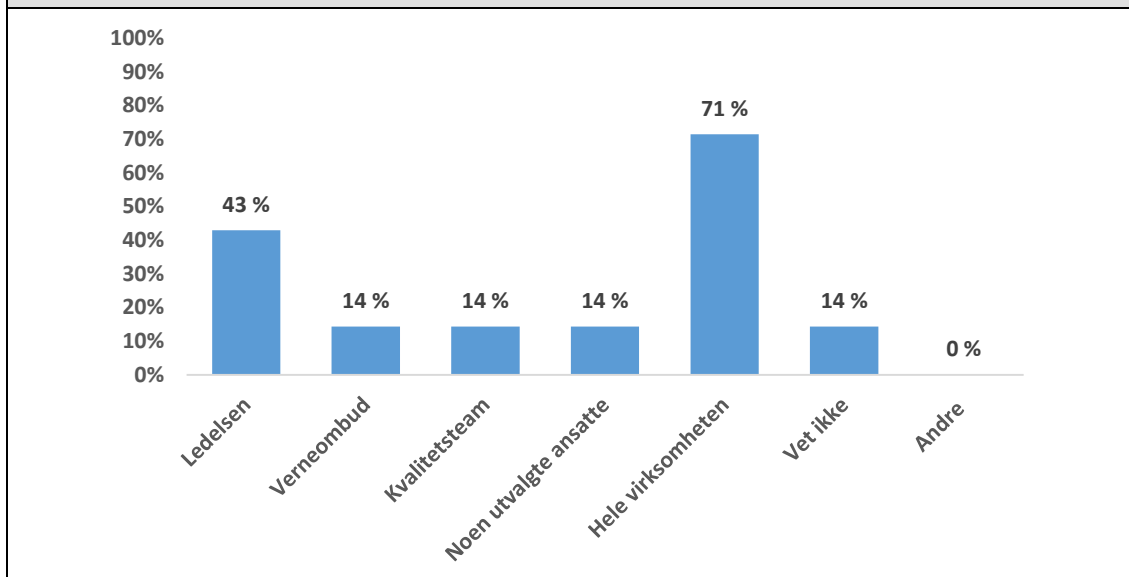
Kommentar: Blant virksomhetene er det kun barnehager, skoler og kultur som har øvd. Blant de private barnehagene var det kun to som svarte på spørreundersøkelsen. Den ene svarte ja på dette spørsmålet, den andre nei.

Fra kommentarfeltet kan vi se at mange respondenter, uavhengig hvilken virksomhet de jobber i, gir uttrykk for at det er behov for flere øvelser.

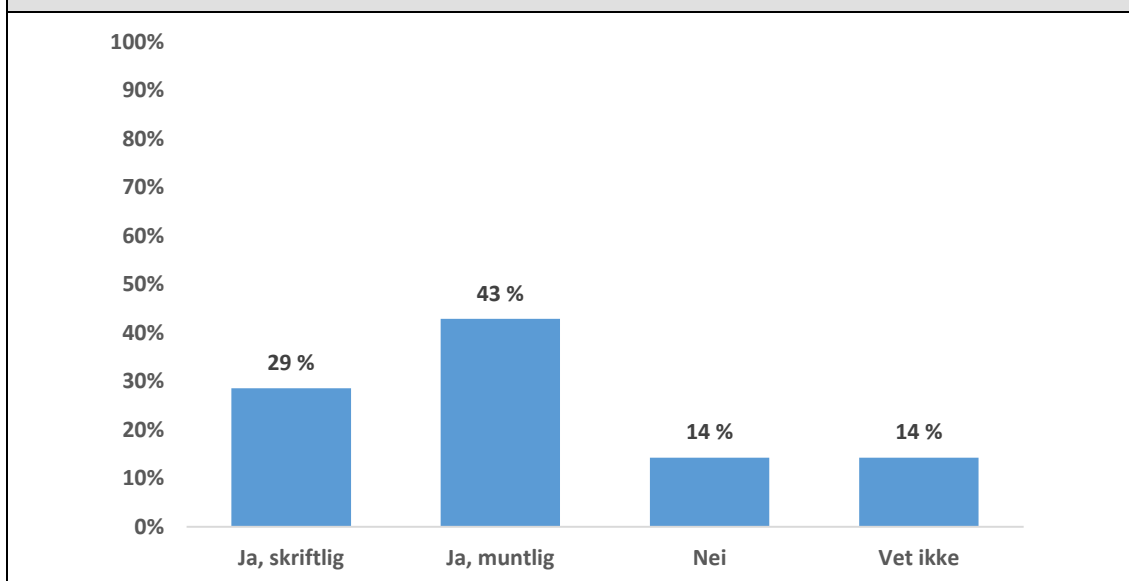
De få som øver, øver som regel minimum én gang i året (71 prosent).

Figurene under viser at de som har øvd involverer store deler av virksomheten i øvelsene, og at de aller fleste har evaluert øvelsene;

¹⁸ N er henholdsvis 14, 6, 24, 15, 5, 9 og 5.

Figur 26 – Hvem deltok på øvelsen? (N=7) (Mulig å sette flere kryss)

Kommentar: Blant de få som har svart, svarer de fleste at hele virksomheten har deltatt.

Figur 27 – Har dere evaluert øvelsen? (N=7)

Kommentar: Av de få som har oppgitt at de øver, har de fleste evaluert øvelsen.

Vi spurte også i hvilken grad øvelsenes kvalitet og hyppighet skaper gode rammebetingelser for å håndtere en eventuell krisesituasjon på en god måte. Blant de syv som svarte på dette spørsmålet ble gjennomsnittlig score for hele respondentgruppen 5,2 på en skala fra 1 til 6, der alternativ 6 er «i stor grad». Respondentene opplever med andre ord at øvelsene gjør dem bedre til å håndtere krisesituasjoner.

2.7.4 VURDERING

I kommentarfeltene gir mange uttrykk for at det er viktig å øve for å håndtere beredskapsutfordringene i virksomhetene. Samtidig er det bare et mindretall som oppgir at de øver. Hva kan være grunnen til dette?

Beredskapsarbeidet er under oppbygging, og respondentene vet at det skal øves og at de har frist på seg ut året. Innspill i intervju og undersøkelsens kommentarfelt tyder imidlertid på at flere er usikre på hvordan øvelser skal gjennomføres. Det dreier seg om hva de skal øve på, og i hvor stort omfang det skal øves (fullskala eller skrivebordsøvelser). Til tross for at kommunen har kurset de fleste virksomhetene i dette, kan det se ut til at mange likevel kvier seg for å øve.

Etter vår vurdering bør Rådmannen gjøre to ting: Det bør stilles tydelige krav til at virksomhetene skal prioritere å øve på beredskapsplanen. Samtidig bør fagstaben bistå virksomhetene i dette arbeidet, slik at terskelen for å gjennomføre øvelser, senkes.

Et eksempel på det siste kan være å sende ut ulike typer aktuelle øvelsesscenarier til bestemte type virksomheter. Dette vil kunne hjelpe virksomhetene i å gjennomføre øvelser tilpasset sin egen beredskapsplan. En annen mulighet er at man sørger for at de som har øvd, deler sine øvelseserfaringer med de som ikke har øvd.

Men før man velger hvordan man vil bistå virksomhetene i øvelsesarbeidet er det viktig å finne ut hva som gjør at de ikke gjennomfører øvelser.

De få som oppgir at de har øvd mener at øvelsene skaper gode rammebetingelser for å håndtere en eventuell krise- og beredskapssituasjon på en god måte.

Undersøkelsen tyder på at de som øver gjør dette regelmessig, de fleste minst en gang hvert år. De aller fleste har evaluert øvelsene, men de fleste oppgir å ha gjort dette muntlig. Ifølge forskrift om kommunal beredskapsplikt skal øvelser evalueres skriftlig, men lovkravet gjelder kommunens overordnede beredskapsplan, ikke virksomhetenes. Det viktigste er selvfølgelig at øvelsene evalueres, men vi mener at det kan være fornuftig å følge lovens intensjon, også på virksomhetsnivå.

Etter vår vurdering er det viktig å sikre at øvelsene har sitt utspring i overordnet planverk, og at erfaringene fra øvelsene evalueres skriftlig. Dette vil bidra til å sikre bedre læring av erfaringer fra tidligere øvelser, noe som vil gi mer systematisk kunnskap om virksomhetens utfordringer over tid. Er det eksempelvis de samme utfordringene som gjør seg gjeldende ved hver øvelse? Er det samme sårbarhet som registreres, samme feil som gjøres, eller oppstår nye utfordringer?

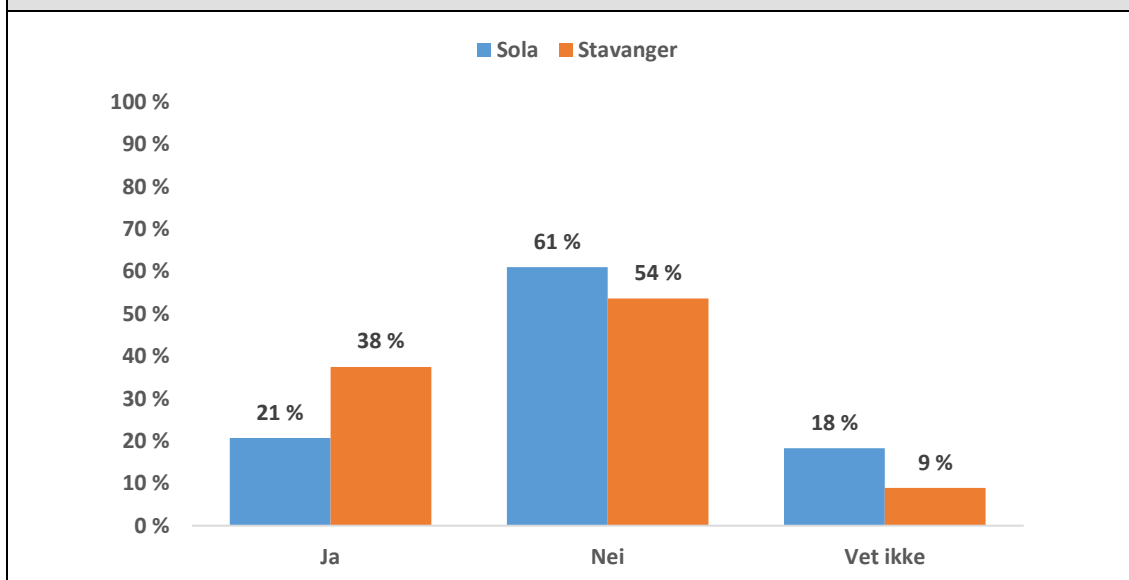
Skriftlige evalueringer og systematisk refleksjon vil også kunne sikre en bedre kobling av øvelsene opp mot ROS-analyser og beredskapsplan. Deltakelse i øvelser er kompe-

tansefremmende, og erfaringer fra øvelser vil også si noe om behovet for kompetanseheving i organisasjonen. I så måte er det gledelig å registrere at de få som øver involverer store deler av organisasjonen i øvelsene.

2.8 HENDELSER SOM HAR SATT BEREDSKAPSAPPARATET PÅ PRØVE?

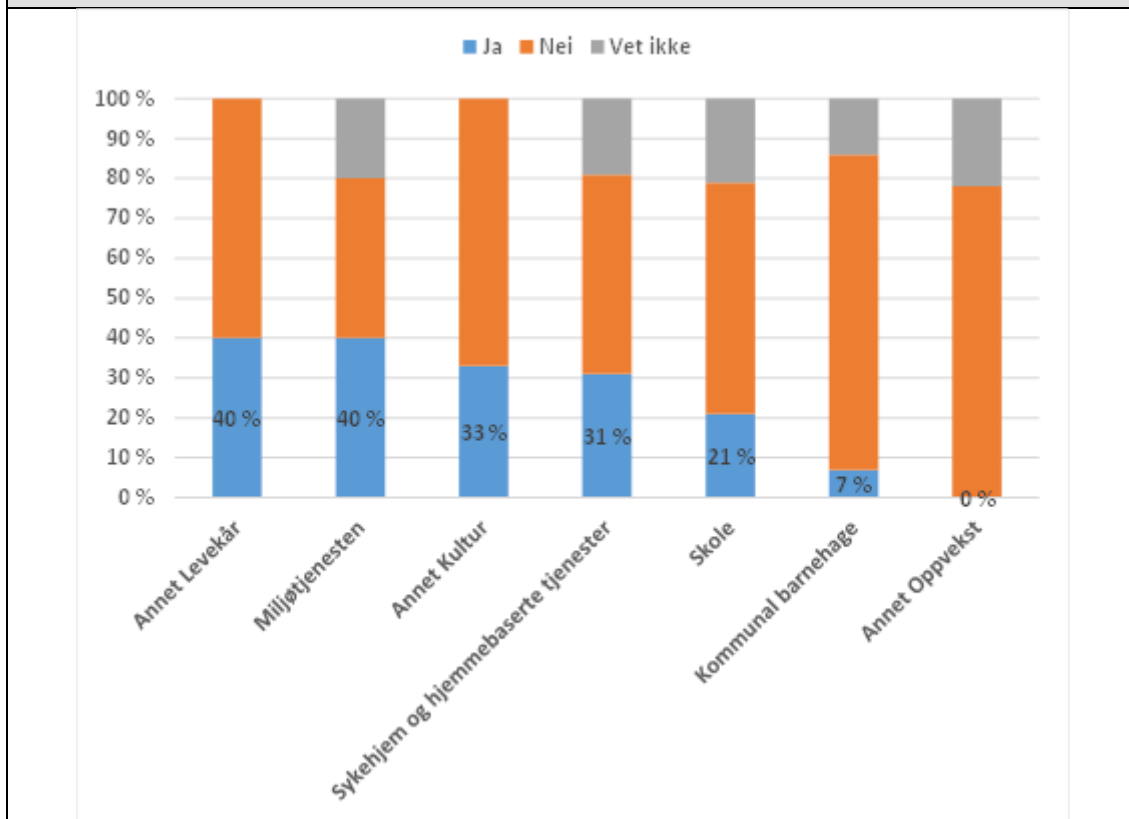
Vi spurte respondentene om virksomhetene har opplevd hendelser/situasjoner som har satt beredskapsapparatet på prøve i løpet av siste fem år. Hensikten var å fange opp omfanget og respondentenes vurderinger av virksomhetenes håndtering.

Figur 29 – Har virksomheten din opplevd hendelser/situasjoner som har satt beredskapsapparatet på prøve, i løpet av de siste fem årene? (N=82 i Sola og 224 i Stavanger)

Kommentar: Figuren viser at 1 av 5 virksomheter i Sola har opplevd slike hendelser i løpet av en femårsperiode. I Stavanger andelen for øvrig høyere. I figuren under ser vi på forskjellene mellom virksomhetene;

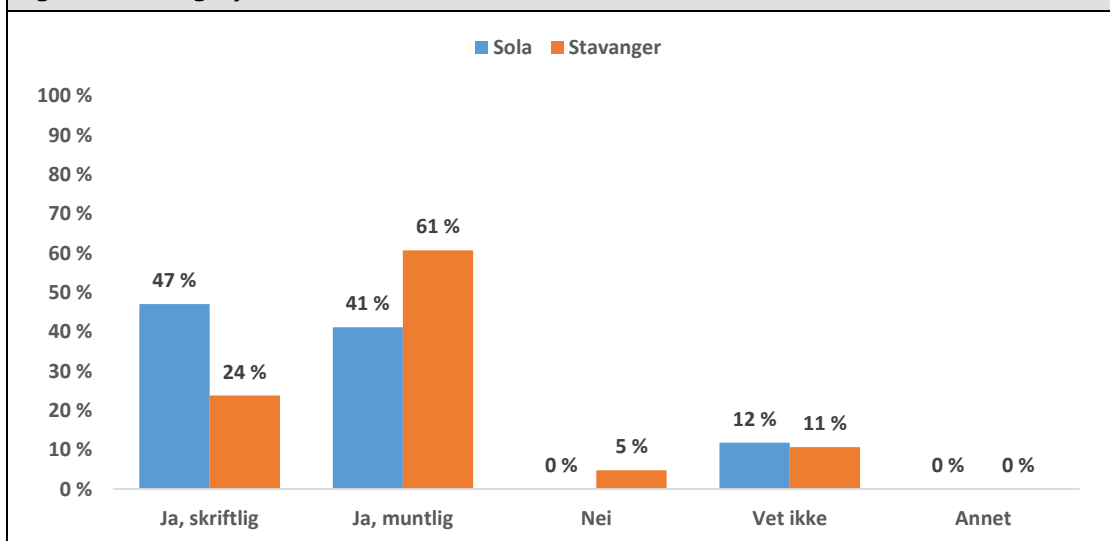
Figur 30 – Har virksomheten din opplevd hendelser/situasjoner som har satt beredskapsapparatet på prøve, i løpet av de siste fem årene? (Fordelt på virksomhetstyper¹⁹)

Kommentar: Hovedinntrykket er at hendelser/situasjoner som har satt beredskapsapparatet på prøve forekommer i de fleste virksomheter.

De fleste mener at virksomhetene håndterte hendelse på en meget god måte (5,2). De aller fleste virksomhetene har evaluert hendelsen som oppstod;

¹⁹ N er henholdsvis 5, 5, 6, 16, 24, 14 og 9. Til sammen 82. De to respondentene fra de private barnehagene svarer henholdsvis nei og vet ikke på dette spørsmålet.

Figur 31 – Har dere evaluert virksomhetens håndtering av denne hendelsen? (N=17 i Sola og 84 i Stavanger)

Kommentar: Vi ser at virksomhetene i Sola i større grad har evaluert hendelser skriftlig enn i nabokommunen. Dette må sies å være positivt.

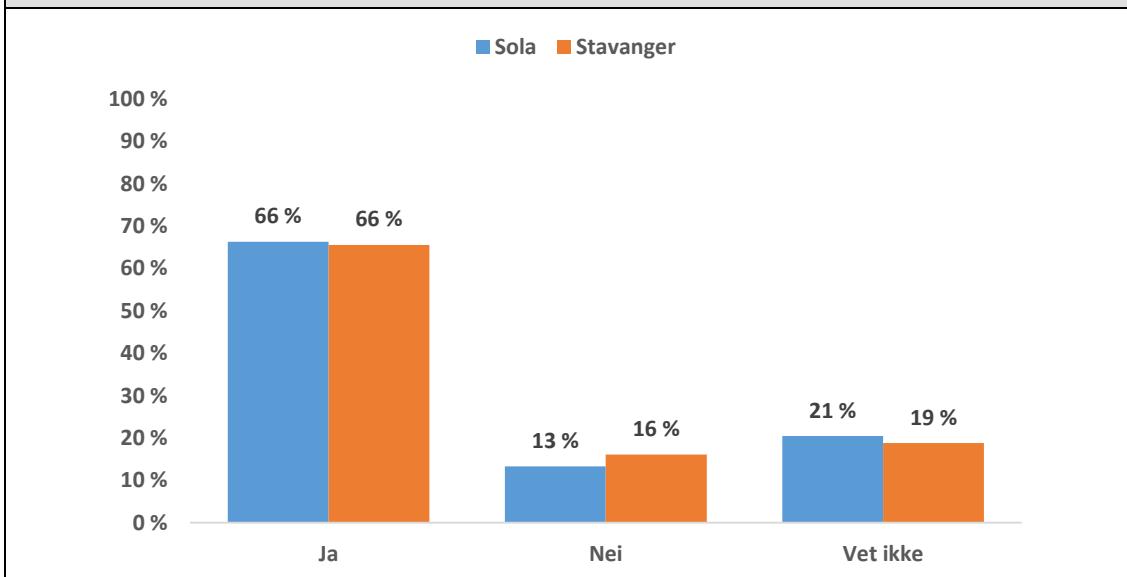
2.8.1 VURDERING

Selv om mange virksomheter ikke har øvd, har flere opplevd hendelser som har satt beredskapsapparatet på prøve, de siste fem årene. De fleste mener at virksomheten har håndtert hendelsen på en meget god måte (5,2), og et stort flertall oppgir å ha evaluert hendelsen. Dette er viktig læring for den enkelte virksomhet, men erstatter ikke kravet til årlige øvelser.

I likhet med praksisen i forbindelse med øvelser har de fleste evaluert hendelsene, men dette er i de fleste tilfeller gjort muntlig. Etter vår vurdering bør evalueringene være skriftlige, både i etterkant av konkrete hendelser som har satt beredskapsapparatet på prøve, og i etterkant av øvelser.

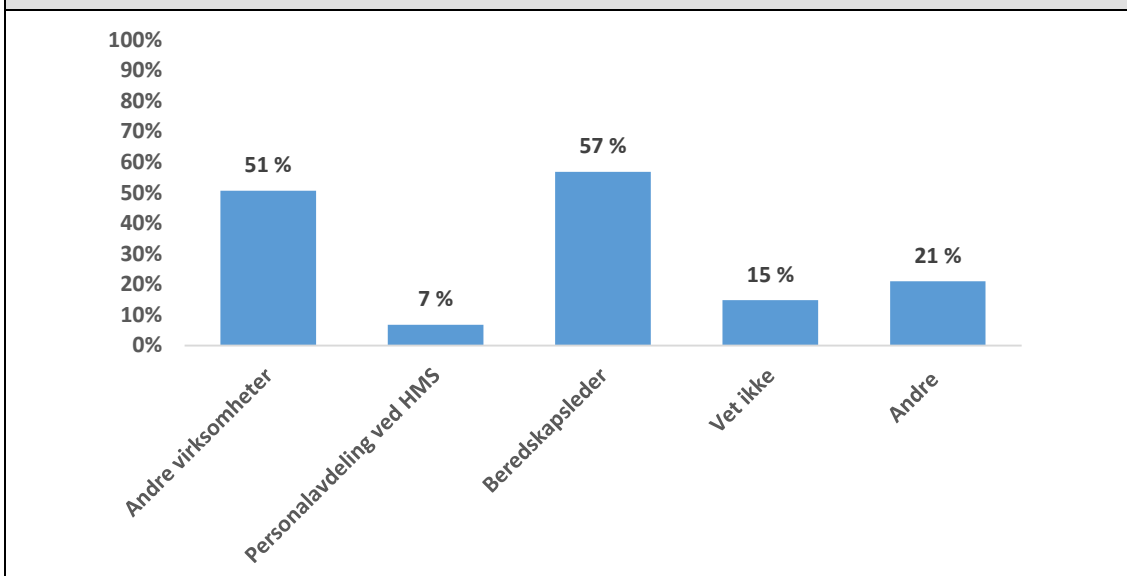
2.9 SAMARBEID

De fleste respondentene oppgir at virksomheten samarbeider med andre i beredskapsarbeidet;

Figur 32 – Samarbeider dere med andre i forbindelse med beredskapsarbeidet? (N=83 i Sola og 224 i Stavanger)

Kommentar: En høy andel oppgir at de samarbeider med andre om beredskapsarbeidet. Dette må sies å være positivt. Det ser ut til at samarbeid er like vanlig i de to kommunene.

Sykehjem og hjemmebaserte tjenester, Annet levekår og Annet kultur ser ut til å ha mest samarbeid mest med andre (fra 80-83 prosent ja). Vi spurte også respondentene om hvem de samarbeider med;

Figur 33 – Hvem samarbeider dere med? (kan sette flere kryss) (N=54. Kun Sola²⁰)

Kommentar: Svarene viser at virksomhetene samarbeider mest med andre virksomheter og beredskapsleder.

²⁰ Grunnet ulike kategorier i de to kommunene er det ikke mulig å foreta en direkte sammenligning med Stavanger på dette spørsmålet.

2.10 KURSING

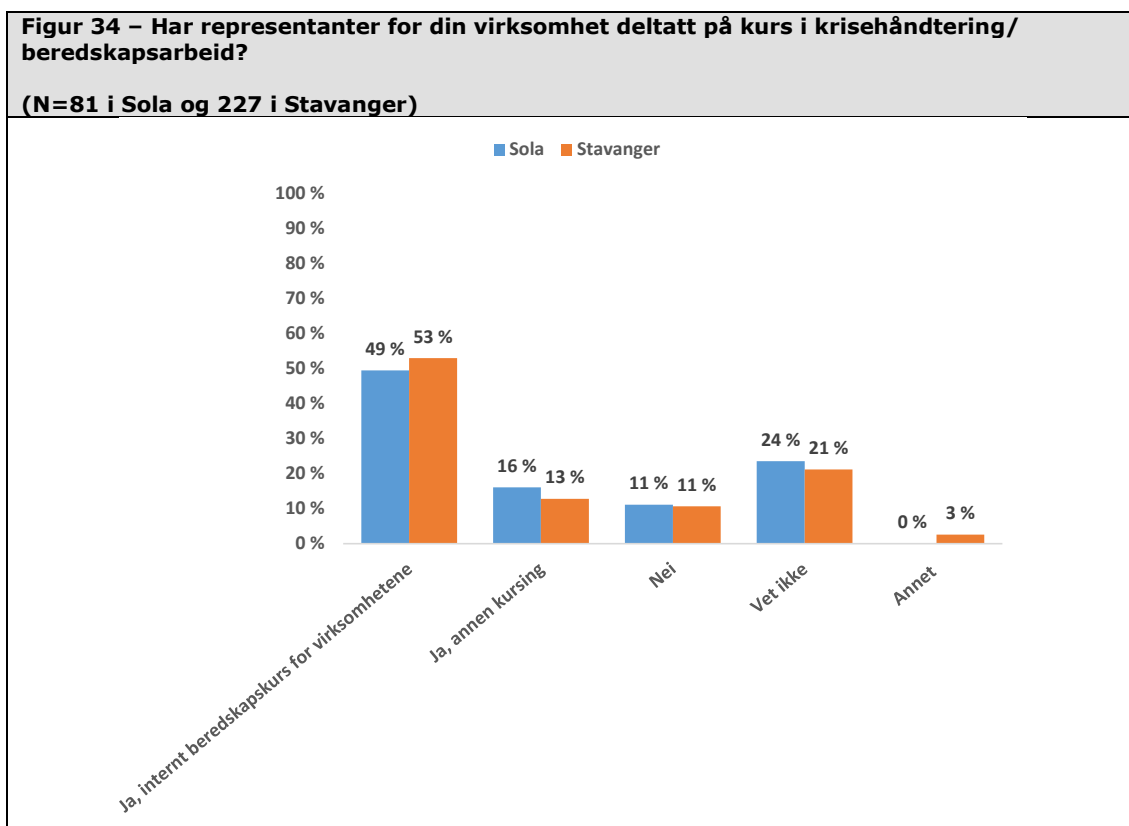
Ifølge forskrift om beredskapsplikt skal kommunen ha et system for opplæring som sikrer at alle som er tiltenkt en rolle i kommunens krisehåndtering har tilstrekkelige kvalifikasjoner²¹.

I handlings- og økonomiplan 2016-19 står det at fra høsten 2015 til sommeren 2016 arrangeres interne kurs i risiko og sårbarhetsanalyser (ROS-analyser), beredskapsplaner og øvelser.

Tema	Antall
1,5 dag ROS + beredskap (del 1 og del 2)	91
8 timer E-læring ROS	42
Halvdagssamling for skoler og barnehager – skarpe situasjoner (april 2016)	Ca 60

Kommentar: I løpet av det siste året har alle virksomheter i Sola kommune fått tilbud om kompetanseheving. Opplysningene i tabellen er per sommer 2016. Resten deltar på kurs nå i høst. Alle virksomheter, med unntak av NAV, har deltatt på kursene. Det har vært to fra hver virksomhet, der virksomhetsleder er den ene og i de fleste tilfeller er verneombud den andre.

2.10.1 FUNN I UNDERSØKELSEN

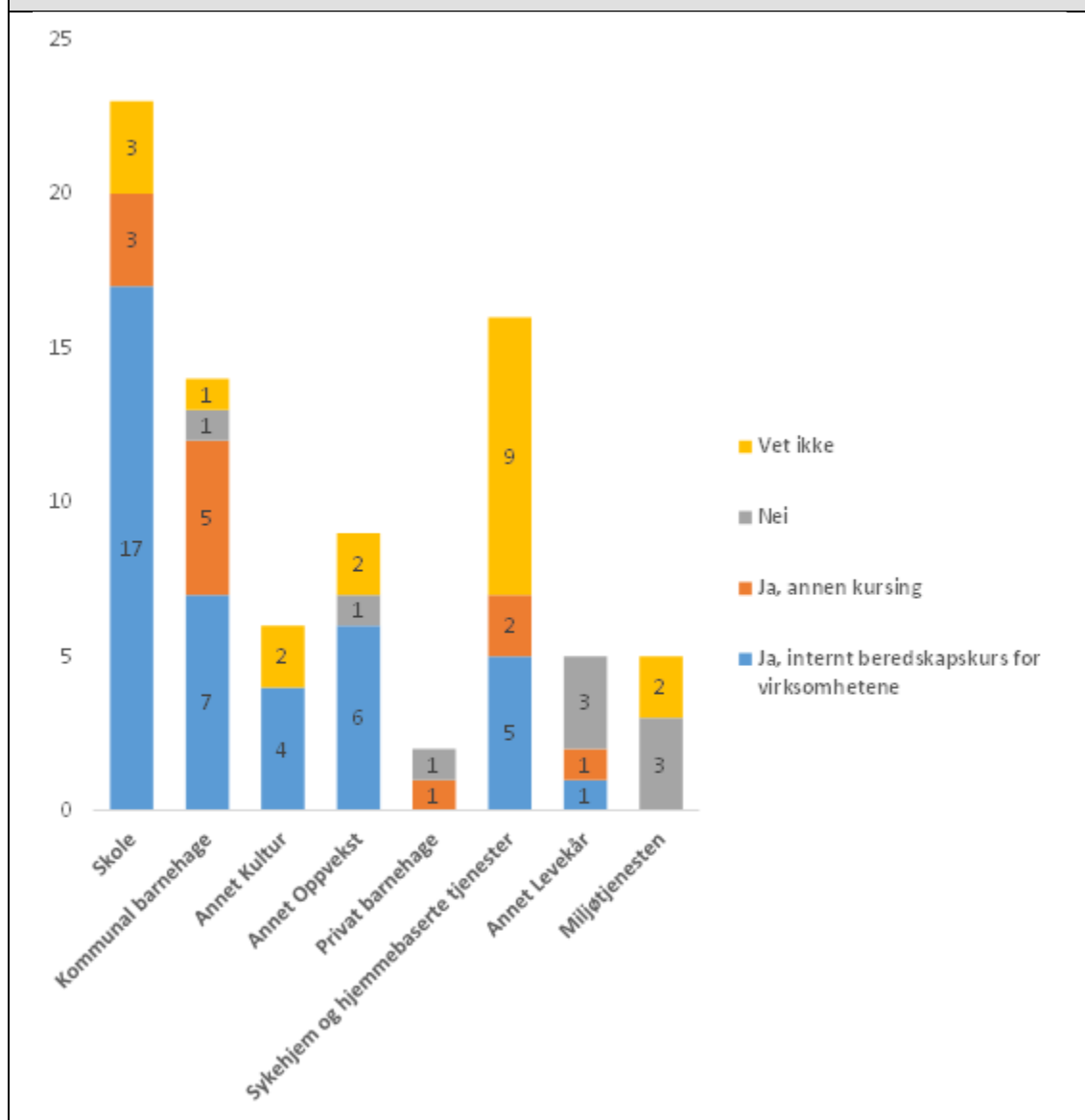
²¹ Forskrift om kommunal beredskapsplikt § 7, andre ledd.

Kommentar: Over 60 prosent i Sola oppgir å ha deltatt på kurs i krisehåndtering og beredskapsarbeid, og andelen er på høyde med nabokommunen.

83 prosent av virksomhetslederne svarer at de har deltatt på kurs, enten internt eller annen kursing, mens blant verneombudene er denne andelen på 57 prosent.

I figuren under ser vi nærmere på forskjellene mellom virksomhetene;

Figur 35 – Har representanter for din virksomhet deltatt på kurs i krisehåndtering/beredskapsarbeid? (Antall respondenter, ikke prosentvis fordeling).

Kommentar: Svarene tyder på at det er representanter fra skole og kommunale barnehager som i størst grad har deltatt på kurs.

Respondentene rapporterer at de har hatt et ganske godt utbytte av kursene de har deltatt på (4,2). Også i kommentarfeltene får kursene gode tilbakemeldinger fra respondentene, med unntak av et e-læringskurs, som får dårlige skussmål.

2.10.2 VURDERING

De siste årene har kommunen satset på styrke grunnberedskapen i kommunen. En viktig del av dette er en pågående kursrekke. Kursingen har gitt deltakerne god drahjelp i beredskapsarbeidet, men terskelen for å øve ser fremdeles ut til å være høy for mange virksomheter.

2.11 BEREDSKAPSUTFORDRINGER

I undersøkelsen stilte vi respondentene to åpne spørsmål: Hva vil du si er de største utfordringene for din virksomhet med hensyn til beredskap/krisehåndtering, og hva skal til for å håndtere utfordringene på en best mulig måte? Det kom inn veldig mange kommentarer, og i teksten under gjengir vi de som gikk mest igjen.

2.11.1 STØRSTE UTFORDRINGER

- **Barnehage:**
  - Opplæring og gjøre beredskapsplaner kjent for hele personalgruppen. Utskiftning av personale og liten tid hvor alle er samlet samtidig er her utfordringer.
  - Lav bemanning på ettermiddager og ved fravær blant ansatte er også en utfordring.

- **Skole:**
  - Å få varslet samtlige ansatte, foresatte og elever ved en akutt situasjon. Hva skal man gjøre dersom man ikke har tilgang på telefon?
  - Ikke mulig å låse dørene samtidig. Flere bygg, vanskelig å holde oversikten.
  - Vanskelig å forestille seg hvilke hendelser som kan inntreffe.
  - Det må settes av mer tid til øvelser.

- **Sykehjem og hjemmetjenester:**
  - Turnusarbeid gjør felles kurs og øvelser vanskelig å gjennomføre.
  - Høyt antall ansatte, gjerne i mindre stillingsstørrelser, herunder også tilkallingsvikarer. Gjør det vanskelig å nå frem med informasjon og at de ansatte til enhver tid vet hva skal gjøre i en krisesituasjon.
  - Få ansatte på jobb kvelder og netter.

- **Miljøtjenesten:**
  - Utfordrende å sikre at hele personalet, også vikarer, vet hva de skal gjøre i en krisesituasjon.

- Organisering og kommunikasjon mellom ulike enheter, spesielt kveld/helg og natt. Spredt bygningsmasse.

2.11.2 TILTAK FOR Å HÅNDTERE UTFORDRINGENE

- **Barnehage**
  - Barnehagene kan samarbeide mer om beredskapsarbeidet, i stedet for å sitte på «hver sin tue» og jobbe med det samme.
  - Sette av tid, informere og trene på situasjoner som kan oppstå.
- **Skole:**
  - Montere tekniske løsninger for varsling av lærere, elever og foresatte
  - Sentralstyrt låsesystem.
  - Opplæring bør gis: Hva gjør man når man står overfor en ruset, væpnet og voldelig person? (for egen del og hva gjør en med klassen?)
- **Sykehjem og hjemmetjenester:**
  - Gode lokale rutiner som er tydelige og enkle å forstå, gode planer og god opplæring av personalet
  - Gjentatte øvelser slik at flest mulig får øve.
- **Miljøtjenesten:**
  - Det bør legges mer til rette for opplæring via PC. De ansatte må få tilgang til digitale verktøy knyttet til beredskapsarbeidet.
  - Øve nok.
  - Tilstrekkelig bemanning.

2.11.3 VURDERING

Kommentarene tyder på at det er noen felles og noen virksomhetsspesifikke utfordringer. Noen barnehager gir uttrykk for at de er sårbare i hente- og leverings situasjonen, spesielt ser dette ut til å gjelde store barnehager med mange foresatte som skal hente eller levere på samme tid. Enkelte peker på at barnehagen har lavest bemanning på disse tidene (dagens start og slutt), og at disse to forholdene må ses i sammenheng.

Én av de virksomhetsspesifikke utfordringene som går igjen, er å nå ut med informasjon til alle ansatte. Respondentene fra skolene knytter dette opp mot at skolen er fordelt på flere bygg og flere innganger, og at det kan være vanskelig å varsle både lærere og elever.

Ved levekårsvirksomhetene knyttes informasjonsutfordringen først og fremst opp mot at det er en meget høy rotasjon av ansatte, gjerne tre skift pr. døgn, samt at mange er ansatte i små stillinger. Flere peker på at det er utfordrende å holde alle oppdatert på planer, varslingsrutiner osv., samt å nå ut med informasjon til alle når noe skjer. Ved

bofellesskapene i Miljøtjenesten pekes det på at de er spesielt sårbare i helger og på nat-testid grunnet få personer på jobb, og de som er på jobb er gjerne de som er minst erfarne eller de som har lavest stillingsprosent.

For å håndtere utfordringene skisseres følgende tiltak: Gode og lett tilgjengelige planer og rutiner som er tydelige og enkle å forstå, foruten regelmessige øvelser. Øvelsene bringer liv til planer og krisehåndteringsprosedyrer, de gir svar på hvordan disse fungerer og hvordan virksomheten håndterer en krisesituasjon i praksis.

Tilbakemeldingene tyder på at mange synes det er utfordrende å sette av tid til beredskapsarbeidet. Flere gir uttrykk for at det er viktig å sikre en regelmessighet, slik at ikke arbeidet blir for tilfeldig. Forslag som nevnes (i tillegg til øvelser) er obligatoriske kurs/møter der beredskap er tema. Flere understreker at det er viktig at også vikarer og ansatte med små stillinger er med på kurs/øvelser.

VEDLEGG

Om forvaltningsrevisjon

I kommunelovens [§ 77.4](#) pålegges kontrollutvalgene i fylkeskommunene og kommunene å påse at det gjennomføres forvaltningsrevisjon. Forvaltningsrevisjon innebærer systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets vedtak og forutsetninger. Lovens bestemmelser er nærmere utdypet i revisjonsforskriftens [kapittel 3](#) og kontrollutvalgsforskriftens [kapittel 5](#).

Revisjon i norsk offentlig sektor omfatter både regnskapsrevisjon og forvaltningsrevisjon, i motsetning til i privat sektor hvor kun regnskapsrevisjon er obligatorisk.

Rogaland Revisjon IKS utfører forvaltningsrevisjon på oppdrag fra kontrollutvalget i kommunen. Arbeidet er gjennomført i henhold til [NKRF](#) sin standard for forvaltningsrevisjon, [RSK 001](#). Les mer på www.rogaland-revisjon.no.

Rapporten er utarbeidet av forvaltningsrevisor Frode K. Gøthesen og gjennomgått av senior forvaltningsrevisor Svein Kvalvåg.

Revisjonskriterier

Revisjonskriterier er krav eller forventninger som revisjonen bruker for å vurdere funnene i undersøkelsene. Revisjonskriteriene skal være begrunnet i, eller utledet av, autoritative kilder innenfor det reviderte området, f.eks. lovverk og politiske vedtak. Aktuelle kilder til revisjonskriterier er i dette prosjektet følgende:

- Sammenligninger med resultater fra undersøkelsen vi gjennomførte i Stavanger kommune i juni 2016.
- Føringer for virksomhetene knyttet til beredskapsarbeidet
- Lov om kommunal beredskapsplikt
- Forskrift om kommunal beredskapsplikt
- Plan om lukking av avvik fra Fylkesmannen

Sammenligning med tilsvarende undersøkelse i nabokommunen Stavanger

Rogaland revisjon har nylig gjennomført en forvaltningsrevisjon av grunnberedskapen ved virksomhetene i Stavanger kommune. Prosjektet ble avgrenset til å gjelde virksomheter innen oppvekst og levekår, dvs. skoler, barnehager, omsorgsboliger, sykehjem og lignende. Hovedgrepet i dette prosjektet var en stor spørreundersøkelse rettet mot virksomhetene innen oppvekst og levekår. Spørreundersøkelsen ble sendt ut til virksomhetsledere, mellomledere og verneombud innen sektoren, og 320 personer svarte på undersøkelsen, som hadde svarfrist 27.06.2016.

Et sentralt revisjonskriterium i forvaltningsrevisjonen av beredskapsarbeidet i Sola har vært sammenligninger med resultatene fra spørreundersøkelsen i Stavanger, som ble gjennomført i juni 2016. Spørreundersøkelsen fra Stavanger er gjentatt i sin helhet, kun med små tilpasninger. Spørreundersøkelsen som er gjennomført i Sola kommune i forbindelse med dette prosjektet omhandler mange av de samme temaene. Der det er mulig å foreta direkte sammenligninger av resultatene, er dette gjort, for å kunne vurdere om resultatene i Sola på en bedre måte.

Føringer i lov og kommunale styringsdokumenter

I 2011 trådte Lov om kommunal beredskapsplikt (sivilbeskyttelsesloven) i kraft. Med loven ble kommunene pålagt et større ansvar for befolkningens trygghet og sikkerhet. Blant annet skal kommunen utarbeide en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse, og med utgangspunkt i denne skal kommunen utforme en overordnet beredskapsplan. Videre stilles det krav om opplæring og gjennomføring av øvelser.

Forskrift til loven stiller krav om at risiko- og sårbarhetsanalysen skal oppdateres i takt med revidering av kommunedelplaner og ved endringer i risiko- og sårbarhetsbildet. Dette innebærer minimum hvert fjerde år. Beredskapsplanen skal til enhver tid være oppdatert (den skal minimum revideres én gang per år), mens øvelser skal som et minimum gjennomføres annet hvert år.

I handlings- og økonomiplan 2016-19 heter det videre at innen første halvår 2016 skal alle virksomhetene i kommunen ha utarbeidet en risiko- og sårbarhetsanalyse innenfor sitt ansvarsområde. Innen sammen frist skal alle virksomhetene ha utarbeidet en beredskapsplan, og virksomhetene skal ha øvd på denne planen innen utløpet av 2016. Videre blir det presisert at risikoanalyser og beredskapsplaner skal revideres årlig. Planen fastsetter at virksomhetene skal øve årlig og at det er virksomhetsleder som er ansvarlig for dette.

Fra og med januar 2014 har kommunen valgt å utvide stillingen som beredskapsleder til en 100 prosents stilling. I kommunens handlings- og økonomiplan 2016-19 kan vi lese at beredskapsleder har følgende ansvarsområder;

- Sørge for at risiko- og sårbarhetsanalyser på virksomhetsnivå blir utarbeidet. Arbeidet med dette startet for øvrig i august 2015.
- Følge opp kommunens og regionens helhetlige ROS-analyser, gjennom risikostyring i egen organisasjon og i samhandling med andre aktører.
- Bidra til at beredskapsplaner, basert på ROS-analyser, blir utarbeidet på ulike nivå i organisasjonen.
- Sørge for at øvelser blir gjennomført på alle nivå for å være best mulig forberedt til å takle utfordringer ved større påkjenninger.
- Følge opp tiltak identifisert i prosjektet "Risavika - kartlegging, forebygging og beredskap 2014 -2015".

Visjonen til Sola kommune er *Ansvar for hverandre*, og dette er også det overordnede målet for arbeidet med samfunnssikkerhet. I tillegg til det overordnede målet, har kommunen nedfelt noen delmål:

- Kommunen skal ha et plan- og styringssystem som ivaretar befolkningen, kritiske samfunnsfunksjoner og næringslivets behov for sikkerhet og trygghet. Gjennom forebygging skal sannsynligheten for uønskede hendelser reduseres.
- Kommunen skal ha en forberedt og øvet kriseorganisasjon for å redusere konsekvensene for befolkningen og kommunen, når den utsettes for en uønsket hendelse.
- Kommunen skal samarbeide nært med eksterne aktører innenfor samfunnssikkerhet.
- Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap skal være i kontinuerlig utvikling.

En prioritert oppgave fremover er å sikre en samordnet og koordinert innsats ved større hendelser. For første gang er det laget en beredskapsstrategi for samordning av innsatsen til kommunene Sandnes, Stavanger, Randaberg og Sola ved større hendelser. Strategien omfatter blant annet en felles plan for evakuering av større folkemengder og for opprettelse av et senter for evakuerte og pårørende. Felles beredskapsråd for kommunene og sentrale samarbeidspartnere, felles øvelser og annen kompetanseheving vil bli prioritert, i følge Solas handlings- og økonomiplan 2016-19.

Beredskap er et linjeansvar, noe som innebærer at det er kommunalsjef som gir føringer til virksomhetslederne.

Metode

I prosjektet har vi foretatt en statusgjennomgang av arbeidet med å kartlegge risiko og sikkerhet i Risavika, og sett nærmere på det overordnede beredskapsarbeidet. Datagrunnlaget for dette arbeidet har i all hovedsak bestått av dokumentanalyse og intervjuer med enkelte nøkkelpersoner.

Den delen av prosjektet som retter seg mot beredskapen på virksomhetsnivå avgrenses til å gjelde virksomheter innen Levekår og Oppvekst & kultur.

Hovedgrepet i denne forvaltningsrevisjonen har vært en stor spørreundersøkelse om beredskap til virksomhetsledere, mellomleder og verneombud innen Levekår og Oppvekst & kultur. I tillegg har vi gjennomført en intervjuer og dokumentanalyser av sentrale dokumenter på beredkapsområdet.

Svarprosenten i spørreundersøkelsen ble 51 prosent, noe som er over svarprosenten i Stavanger, som ble 40. Vi registrerer at svarene utslagene er nokså like de to undersøkelsene, noe kan tyde på at undersøkelsen gir et nokså representativt bilde, til tross for at bare halvparten svarte.

En del av spørsmålene i spørreundersøkelsen er rene faktaspørsmål, som for eksempel om virksomhetene har en beredkapsplan, om man har gjennomført en beredkapsøvelse osv. Dette innebærer at flere representanter fra samme virksomhet svarer på samme faktaspørsmål. Gjennom å spørre alle tre gruppene får vi en kryss-sjekking av disse faktaopplysningene. På denne måten vil det være mulig å undersøke om de ulike gruppene har ulik virkelighetsoppfatning.

I problemstilling nummer fem har vi først og fremst konsentrert oss om hvorvidt de spurte mener at øvelsene skaper gode rammebetingelser for å kunne håndtere en krisesituasjon på en god måte. Når det gjelder dette punktet så omhandler rapporten både øvelser og samarbeid, men ikke så mye samarbeid i forbindelse med øvelser. Grunnen til dette er at svært få virksomheter oppgir at de øver – dette gjelder også de vi gjennomførte kvalitative intervjuer med.

I prosjektet har vi gjennomgått et lite utvalg virksomheters beredkapsarbeid langs de dimensjonene det er lagt opp til i problemstillingene (dokumentanalyse, korte intervjuer). Aktuelle virksomheter er barnehage, skoler, sykehjem/omsorgsboliger og bofellesskap. Alle virksomhetene innen disse fagområdene har mottatt spørreundersøkelsen. I utgangspunktet har vi lagt opp til at denne skal være identisk med spørreundersøkelsen i Stavanger, men etter innspill fra kommunen er det gjort enkelte mindre endringer.

Prosess

1. Vi utarbeidet en spørreundersøkelse på bakgrunn av problemstillinger av mandatet og et utvalg dokumenter.
2. Vi tok kontakt med et utvalg virksomheter og avtalte kvalitative intervjuer. Hensikten med disse intervjuene var å få et inntrykk av virksomhetenes utfordringer, og hvordan spørreundersøkelsen traff i forhold til deres virkelighet og begrepsbruk.
3. Spørreundersøkelsen ble sendt ut 12.08.2016, med svarfrist 03.09.2016.
4. Undersøkelsen ble sendt ut til alle virksomhetsledere, mellomledere og verneombud innen levekår, oppvekst og kultur, til sammen 162 personer.
  - a. Vi har valgt å ikke inkludere verneombudene i de private barnehagene. Vi er informert om at en del av disse ikke har eget verneombud. Foruten disse skal de aller fleste verneombudene være med.
5. Spørreundersøkelsen ble sendt ut til 162 personer og vi fikk inn 83 svar, dvs. en svarprosent på 51 prosent.
6. En foreløpig presentasjon ble laget. Denne ble presentert for
  - a. Rådmann
  - b. Beredkapsleder
  - c. Kommunalsjef levekår
  - d. Personalsjef
  - e. Hovedverneombud
  - f. Rådgiver/kommunelplanlegger

Tilbakemeldingene herfra utgjør en del av datagrunnlaget for undersøkelsen.

Intervjuer

De som ble intervjuet/ deltatt på møter med revisjonen:

- Beredskapsleder Vigdis Torjussen.
- Rådmann Ingrid Nordbø
- Kommunalsjef levekår, Wendy Karin Finnerud
- Personal- og organisasjonssjef Ingebjørg Solvig
- Rådgiver/kommuneplanlegger Hilde Oftedal
- Leder av Miljøtjenesten, May Tone Sømme
- Rektor ved Sola ungdomsskole, Lill Wegner Thomassen
- Barnehagestyrer i Dravhaug/Øygarden barnehage, Inger Lise Andersen
- Sykehjemstyrer ved Tananger bo- og aktivitetssenter, Tom Laab
- Hovedverneombud Jan Edvard Hansen

Dokumenter

- Handlings- og økonomiplan 2016-19, for Sola kommune
- Sola kommunes årsrapport for 2015
- Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for Sola kommune, 2014-16
- Sola kommunes handlingsplan for kommunens helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyse
- Beredskapsplan for Sola kommune, administrativ del
- Beredskapsplan for Sola kommune, operativ del
- Kommunens veileder for utarbeidelse av risiko- og sårbarhetsanalyse
- Mal for ROS rapport
- Mal for beredskapsplan
- Øvelse- og kompetanseplan 2015
- Øvelse- og kompetanseplan 2016

- Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for Stavangerregionen 2014-16
- Handlingsplan for den regionale risiko- og sårbarhetsanalysen
- Beredskapsplan for Stavanger-regionen (arbeidet med å implementere denne startet høsten 2016)

- Saksframlegg til formannskapet våren 2014 om det treårige beredskapsprosjektet
- Kommunens brev til virksomhetene i Risavika med informasjon om prosjektet og oppfølging
- Risavika – helhetlig risikostyring i områder med forhøyet risiko. Rapport november 2015.
- Saksforelegg for formannskapet 24.02.2016 om oppfølging av Risavika-rapporten
- Referat fra fellesmøte/ oppfølgingsmøte etter Risavika-prosjektet, av 20.06.2016

- Rapport fra Fylkesmannens tilsyn 29.10.2014
- Plan for lukking av Fylkesmannens påviste avvik av 02.02.2015
- Kommunens brev til Fylkesmannen om lukking av avvik av 01.10.2015

Utdypende informasjon om skillet mellom skrivebordsøvelser og fullskalaøvelser.

Skrivebordsøvelser og fullskalaøvelser er de vanligste måtene å teste en plan på²². I en skrivebordsøvelse bør minimum ledelsen delta. Øvelsen foregår rundt bordet og har ofte karakter av et seminar. Beredskaps-

---

²² Det finnes flere typer øvelser enn de to typene som nevnes her.

planen gjennomgås med utgangspunkt i flere krisescenarier for å se hvordan virksomheten takler ulike informasjonsutfordringer. Ulike aktuelle krisescenarier gjennomgås med fokus på hvordan virksomheten løser ulike informasjonsutfordringer.

Under en *fullskalaøvelse* må alle som inngår i beredskapsplanen delta. På en skole vil også elever involveres i øvelsen og kanskje også foresatte, nødetater og journalister. I tillegg til å planlegge tiltak (som i skrivebordsøvelsene) må deltakerne utføre oppgaver som i en reell situasjon. Dette kan være alt fra føring av logg til å svare på spørsmål fra mediene, pårørende, samarbeidsparter og ansatte. Øvelsen skal foregå i sann tid, og så langt det er mulig gi like store informasjons- og kommunikasjonsutfordringer som i en faktisk krise²³.

---

²³ Informasjonsberedskap og strategisk krisekommunikasjon, veileder 2007. DSB

Rogaland Revisjon IKS

Lagårdsveien 78
4010 Stavanger

Tlf 40 00 52 00
Faks 51 84 47 99

www.rogaland-revisjon.no